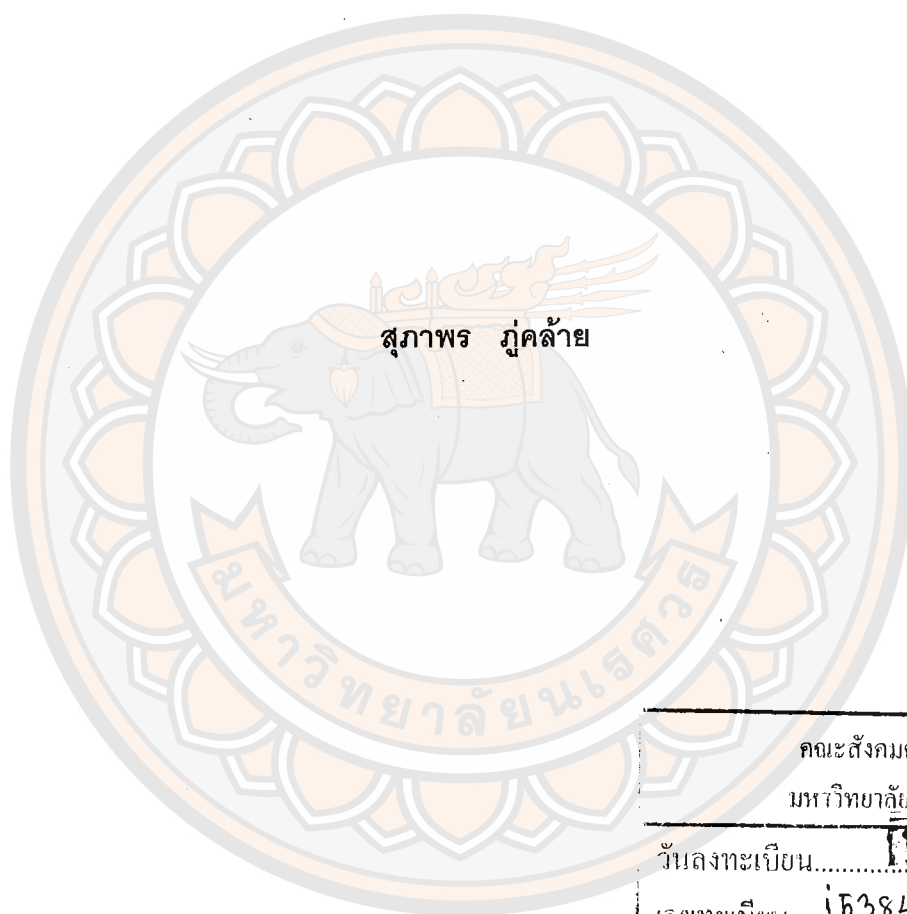

กระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บ
ชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันลงทะเบียน..... 17 ต.ค. 2554
เลขทะเบียน..... 15384485
เลขเรียกหนังสือ..... HV 887 .T5

๙ ๘๓๔ ๗

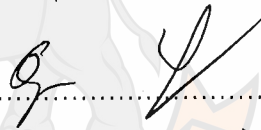
การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกงานตามหลักสูตร
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาพัฒนาสังคม
มีนาคม 2554
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้พิจารณา
การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง "กระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็ก
ขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย" เห็นสมควรรับเป็นการศึกษา
ค้นคว้าด้วยตนเองเป็นส่วนหนึ่งตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม ของ
มหาวิทยาลัยนเรศวร

(ผศ.ดร. มนตรี กรรพุมมาลย์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนวยการ พิรุณสาร)

หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มีนาคม 2554

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี กรรพุมมาลย์ ที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจน การตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่งจนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสำเร็จสมบูรณ์ได้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณน้องๆกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าจนสามารถดำเนินการศึกษาค้นคว้าให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ ผู้ศึกษาวิจัยขอมอบ และอุทิศแด่บิดา มารดาของผู้ศึกษา และผู้มีพระคุณทุกๆ ท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สุภาพร ภูคาลัย

ชื่อเรื่อง	กระบวนการเข้าสู่เด็กเร่ร่อน : กรณีศึกษาเด็กขอทาน บริเวณ ตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย
ผู้วิจัย	สุภาพร ภูค์คล้าย
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี กรรพุมมาลย์
ประเภทสารนิพนธ์	การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ศศ.บ. สาขาวิชา พัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยนเรศวร, พ.ศ. 2554
คำสำคัญ	เด็กเร่ร่อน กระบวนการใช้ชีวิต สภาพปัญหา

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการเข้าสู่เด็กเร่ร่อน : กรณีศึกษาเด็กขอทาน บริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย 2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลใช้ในการศึกษาตามแนวคิดเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกต เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แหล่งพื้นที่บริเวณด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย แหล่งประชากร จำนวนเด็กเร่ร่อนจำนวน 35 คน โดยเฉพาะเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กขอทานจำนวน 4 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง

ผลการค้นคว้าศึกษาด้วยตัวเองครั้งนี้ได้ข้อสรุปดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย จากการวิจัยพบว่าปัญหาส่วนใหญ่มาจากปัญหาครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการหย่าร้างของพ่อแม่ การใช้ความรุนแรง การทะเลาะกัน การแต่งงานใหม่ ของพ่อแม่ ฯลฯ ปัญหาต่างๆเหล่านี้ ต่างสร้างความกดดันให้เด็ก ดึงความสนใจของพ่อแม่ไปจากตัวเด็ก ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น เด็กจึงต้องออกมาเร่ร่อน เพื่อให้พ้นจากสภาพความอึดอัดดังกล่าว จึงต้องยอมรับว่าปัญหาครอบครัวเป็นปัญหาที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อนปัญหาหนึ่ง และส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ความยากจนของครอบครัวส่งผลให้เด็กไม่ได้รับสวัสดิการตามที่ต้องการ อย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน การศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ด้วยเหตุนี้ ทำให้เด็กต้องดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการด้วยตนเอง โดย

ทางเลือกคือ การออกจากบ้านมาเร่ร่อน เพื่อทำอาชีพเลี้ยงตัวเอง และในบางรายพ่อแม่ของเด็กเองคือ ผู้ที่ส่งให้เด็กออกมาประกอบอาชีพเพื่อนำรายได้ไปเลี้ยงครอบครัว ในบางราย เด็กวัยรุ่นกำลังอยาก رؤ้อยากเห็น และอยากลอง ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการหาประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆ ชอบฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ รวมทั้งต้องการมีกลุ่ม มีพวกพ้องเพราะการมีพวกพ้องเป็นวิถีให้เด็กได้รับตอบสนองความต้องการหลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่นใจ การได้รับการยกย่อง ความรู้สึกว่ามีผู้เข้าใจตน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตน จึงเป็นผลให้เด็กเลือกใช้ชีวิตอยู่นอกบ้านกับเพื่อนมากกว่าอยู่กับพ่อแม่และรู้สึกว่าถูกบังคับให้ทำสิ่งต่างๆตามความต้องการของพ่อแม่

2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานผิงไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย จากการวิจัยพบว่าจะมีลักษณะวัฒนธรรมคล้ายๆกัน คือ นอนตื่นเช้า เมื่อตื่นแล้วก็จะเสพสารเสพติดหรือไม่ก็จะไปขอทาน จากนั้นก็จะกินอาหาร แล้วช่วงที่ว่างๆ ก็จะนอนต่อ จะมีเพียงรายเดียวที่ตื่นสายๆ เด็กเหล่านี้ บางวันก็ได้นอน บางวันก็ไม่ได้นอน ในเรื่องของอาหารการกิน โดยเด็กบางรายจะกินอาหารแบบอดมื้อกินมื้อ และไม่ค่อยตรงตามเวลา จะซื้อกินเองก็ต่อเมื่อ ตนมีเงินมาก แต่เมื่อมีเงินน้อยก็สามารถกินของราคาถูๆได้ หรือ ถ้าบางครั้งเด็กไม่มีเงินติดกระเป๋าเลย เด็กจะใช้วิธีขอเงินจากเพื่อนหรือคนที่รู้จักมาซื้ออาหารกิน ถึงแม้เด็กได้เงินจากการขอทานเพียงไม่มาก แต่เด็กยังคงใช้ชีวิตเร่ร่อนตามเดิม อยู่อาศัยแบบเดิม แต่งกายแบบเดิม ทั้งๆที่เด็กเหล่านี้ น่าจะกลับภูมิลำเนาเดิม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน หรือ การแต่งกาย แต่จากการศึกษาพบว่า เด็กหมดเงินไปกับ สารเสพติด

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	4
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของงานวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ประวัติความเป็นมา.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน.....	9
แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย.....	11
ทฤษฎีสภาวะไร้อุปสรรค.....	11
ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่.....	11
ทฤษฎีผลักดันและดึงดูด.....	12
ทฤษฎีบรรยากาศภายในบ้าน.....	14
ทฤษฎีความคาดหวังในรายได้.....	15
ทฤษฎีการย้ายถิ่นของสี.....	15
ทฤษฎีระบบ.....	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	19

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 20
	หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์..... 20
	การเลือกกลุ่มตัวอย่าง..... 21
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 21
	การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 22
	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 24
4	ผลการวิจัย..... 25
	กรณีศึกษาที่ 1..... 25
	กรณีศึกษาที่ 2..... 28
	กรณีศึกษาที่ 3..... 30
	กรณีศึกษาที่ 4..... 31
5	บทสรุป..... 38
	สรุปผลการวิจัย..... 38
	อภิปรายผลการวิจัย..... 42
	ข้อเสนอแนะ..... 43
	บรรณานุกรม..... 44
	ประวัติผู้วิจัย..... 45

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน.....	34
2 แสดงปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน.....	35
3 แสดงกระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน	36

สารบัญภาพ

ตาราง

หน้า

1	แสดงกรอบแนวคิด.....	19
---	---------------------	----

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายังทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเกิดจากแนวคิดการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย (Modernization) และจากการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตที่ไม่สมดุล (Unbalance Growth) ระหว่างภาคเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองและชนบท โอกาสระหว่างคนรวยและคนจน ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมในด้านต่างๆ อาทิเช่น การกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง โอกาสการเข้ารับบริการจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสทางการศึกษา ที่จะนำไปสู่การทำมาหาเลี้ยงชีพในอนาคต ส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และทำให้ต้องตกอยู่ในภาวะด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเรื้อรัง โดยจะเห็นได้ว่า คนยากจนในสังคมมีส่วนแบ่งของรายได้น้อยมาก การที่ต้องทุ่มเทเวลาที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อการเพิ่มรายได้ของครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก ส่วนตัวเด็กเองก็ตกอยู่ในสภาพด้อยโอกาสจากพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยต้องตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม การพัวพันกับแหล่งอบายมุข และเผชิญกับปัญหาความรุนแรงต่อครอบครัว ซึ่งเป็นภัยต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กด้อยโอกาสมากยิ่งขึ้น ประการที่สำคัญคือสถาบันครอบครัวอ่อนแอลง โครงสร้างครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ประกอบกับอัตราการหย่าร้างที่มีสูงขึ้น ทำให้ครอบครัวโดยเฉพาะครอบครัวที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง (single-parent) มีความยากลำบากในการเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น นอกจากนี้ ครอบครัวจำนวนไม่น้อยขาดทักษะในการสื่อสารและเลี้ยงดูบุตร เด็กจึงถูกเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดบ้าง ปล่อยปละละเลยบ้าง หรือกระทั่งใช้ความรุนแรงในการเลี้ยงดู ความไม่อบอุ่นในครอบครัว ขาดความผูกพัน หรือการเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสมนี้ ส่งผลให้เด็กมีความเปราะบาง (Vulnerability) และมีความสามารถในการฟื้นตัว (Resilience) น้อย มีผลต่อความสามารถในการปรับตัว แก่ปัญหา และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเหมาะสม

* เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า และจะเป็นผู้ที่สืบทอดความเป็นชาติต่อไปในอนาคต แต่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วนั้น ทำให้สมาชิกครอบครัวมีการ

เปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาท ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว ผู้ชายต้องทำงานให้เพิ่มมากขึ้น เวลาที่จะให้กับครอบครัวแทบจะไม่มี ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านการทำหน้าที่และบทบาทภายในครอบครัว โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูและการให้ความรักความอบอุ่น ความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่เด็ก สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวเริ่มห่างเหิน ชัดแย้ง ทะเลาะวิวาทจนถึงแตกแยกหย่าร้าง ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเด็กส่วนหนึ่งที่ปรากฏชัดไม่ว่าจะเป็น เด็กถูกละทิ้งที่ถูกทอดทิ้งตั้งแต่วัยทารกกลายเป็นเด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งขาดการอุปการะเลี้ยงดู เด็กถูกละเลย คือ เด็กที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม กลายเป็นเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือประพฤตินั้นไม่สมควรแก่วัย อาทิเช่น เด็กเร่ร่อน เด็กขอทาน เด็กที่มีวสันตสารเสพติด เทียบสถานบันเทิง ประพฤติตนในทางชั่วสาวในที่สาธารณะ จนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดและเด็กถูกละเมิดสิทธิ เช่น ถูกกระทำทารุณ ทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ หรือแม้แต่กระทั่งทางเพศ ที่ถูกใช้แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เช่น ถูกซื้อขาย ถูกบังคับให้ค้าบริการทางเพศ (โสเภณี) ถูกใช้เป็นเครื่องมือขอทานหรือใช้แรงงานโดยไม่เป็นธรรม การที่สังคมและประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าได้ สังคมและประเทศชาตินั้นๆ จะต้องสร้างรากฐานที่มั่นคงหลายประการ รากฐานที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การสร้างสรรค์เด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความประพฤติดี มีความเฉลียวฉลาด รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ดังนั้นการการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่ม ทำให้เด็กเร่ร่อนรู้จักอยู่รอดโดยการช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน ภาวะการเร่ร่อนนี้ ทั้งรัฐและเอกชนจึงขาดการดูแล เนื่องจากรัฐบาลมักให้ความสำคัญกับการรักษาความสมดุลทางเศรษฐกิจ จนไม่มีเวลาที่จะหันมาพิจารณาถึงความล้มเหลวของการพัฒนาทางสังคม ปรากฏการณ์ที่เด็กออกมาเร่ร่อนตามท้องถนนจึงเป็นผลมาจากความแร้นแค้นทางสังคมและเศรษฐกิจ การว่างงาน ความยากจนตลอดจนสภาพครอบครัวที่แตกแยก เด็กจึงต้องตกเป็นเหยื่อของการถูกกีดกันอย่างมีระบบ ชีวิตของเขาถูกปรุงแต่งด้วยการถูกทอดทิ้ง ความรุนแรง ความหวาดกลัว ต้องอาศัยอยู่ข้างถนน ขาดสวัสดิภาพและทำทนายต่อการใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรมของคนที่ชอบเอาเปรียบคน เด็กเร่ร่อนเป็นชีวิตที่ด้อยโอกาสในทุกๆเรื่อง ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาชีวิต ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน สังคมแม้กระทั่งรัฐ ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวไร้อนาคต ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ขาดโอกาสทางการศึกษา ต้องดำรงชีวิตให้อยู่รอดด้วยตนเอง ขาดทั้งที่พึ่งทางกายและทางใจ ด้วยสภาพที่ต้องดิ้นรนให้อยู่รอดด้วยตนเอง จึงมีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมในทางลบทั้งต่อตนเองและสังคม เริ่มตั้งแต่เด็กเร่ร่อนจะไม่สนใจสภาพร่างกายตนเองนอนไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็น ที่สาธารณะ

หน้า seven eleven หากกินในแหล่งชุมชนด้วยการเก็บเศษอาหาร ขอทาน รับจ้างทั่วไป แม้แต่ การขโมยของใน seven eleven ประการสำคัญคือ การที่เด็กเร่ร่อนยังอยู่ในวัยที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น เด็กจึงหาหนทางออกโดยการมั่วสุม คบเพื่อน ชักชวนเพื่อนกันดื่มกาบว ตลอดจนตก เป็นเครื่องมือของมิชชันนารีที่ถูกบังคับทั้งทางตรง และทางอ้อมให้ขายบริการทางเพศและปัญหาที่ ตามมาคือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ตามมาอีก

ใน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะบริเวณชายแดนฝั่งไทยก็ได้ประสบปัญหา เด็กเร่ร่อนอย่างรุนแรง ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กขอทานที่เป็นเด็กที่เร่ร่อนจะเป็นเด็กผู้ชายตั้งแต่ 3-10 ปี จะเป็นเด็กเร่ร่อนที่มีหลายเชื้อชาติ เช่น อาข่า พม่า โดยสาเหตุที่ออกมาเร่ร่อนนั้นประเด็นสำคัญ คือ ต้องการหารายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัว โดยถูกบีบบังคับจากพ่อแม่เองนั้น เด็กจำนวนไม่น้อย ที่ทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวด้วย อย่างไรก็ตาม งานบางอย่าง ทำให้ เด็กและเยาวชนมีความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิด หรืออาจเกิดอันตรายต่อตนเองได้ เช่น ขอทาน ขายดอกไม้ หรือแม้แต่ทำงานร้านคาราโอเกะตอนกลางคืน เซียร์เบียร์ เป็นต้น เด็กทำงานใน ภาคอุตสาหกรรมมักต้องเผชิญกับการสัมผัสกับสารเคมี ก่อให้เกิดการสะสมสารพิษในร่างกาย ก่อให้เกิดโรคต่างๆ ตามมา ซึ่งในหลายพื้นที่นิยมใช้แรงงานเด็กต่างชาติเข้ามาแทนที่แรงงาน เด็กไทย การแตกแยกล่มสลายของครอบครัวส่งผลให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อนและสาเหตุที่เด็กเร่ร่อน อีกอย่างคือ เด็กหนีออกจากบ้านเนื่องจากปัญหาต่างๆ ในครอบครัว ซึ่งเด็กเหล่านี้ตกอยู่ใน สถานการณ์ที่เลวร้าย ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนเพื่อให้ชีวิตที่ดี ขึ้นพ้นจากสถานการณ์ที่เลวร้าย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความเข้าใจ ร่วมมือจากทุกฝ่ายใน การป้องกัน และแก้ไขในการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเด็กเร่ร่อนทั้งภาครัฐและเอกชน และ ประชาชนเพื่อป้องกันและลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าปัญหาเด็กเร่ร่อนซึ่งเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสในสังคม เพียงกลุ่มเดียวก็สามารถก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมายเช่น ปัญหาอาชญากร ปัญหา โสเภณีเด็ก การใช้แรงงานเด็ก ปัญหายาเสพติด นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาระดับสังคม และระดับชาติจึงจำเป็นที่เราต้องทำความเข้าใจต่อปัญหานี้อย่างลึกซึ้ง โดยการศึกษาครั้งนี้จะ พิจารณาอย่างถี่ถ้วนที่แท้จริงของปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อนและรวมไปถึงวิถี ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

คำถามการวิจัย

1. ปัญหาและสาเหตุที่ทำให้ต้องออกจากบ้านแล้วต้องกลายมาเป็นเด็กเร่ร่อนอยู่ที่ ด่านชายแดนไทย-พม่า คืออะไร
2. การใช้ชีวิตในช่วงที่เป็นเด็กเร่ร่อนนั้น มีวิถีชีวิตในแต่ละวันอย่างไรบ้าง

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย
2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อนบริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย
2. ได้ทราบถึงกระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนบริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะในบริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน โดยแยกประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้

1. ปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน
2. กระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน
 - 2.1 ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน
 - 2.2 ลักษณะของการเร่ร่อน
 - 2.3 ลักษณะของการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

ขอบเขตประชากร

เด็กเร่ร่อนในบริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย
จำนวน 35 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์และยังไม่บรรลุนิติภาวะ

เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง อาศัยหลบนอนตามที่สาธารณะทั่วไป ตามใต้สะพาน ที่ร้าง หรือชอกหลืบต่างๆ ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันอยู่ในท้องถนนยังชีพ อยู่ด้วยการทำอาชีพเล็กๆน้อยๆ ได้รายได้ไม่แน่นอน เช่น รับจ้าง ขอดทาน ขายพวงมาลัย เช็ดกระจก ฯลฯ แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. เด็กเร่ร่อนที่มีครอบครัว เด็กประเภทนี้ยังกับครอบครัว แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวัน อยู่ในท้องถนน เช่น เด็กเร่ขายของและบริการต่างๆ ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์
2. เด็กเร่ร่อนที่แยกจากครอบครัว เด็กประเภทนี้ออกจากบ้านด้วยความสมัครใจ หรืออาจถูกผลักดันจากผู้ปกครองให้ออกมาเพื่อการลดภาระ เมื่อออกมาแล้วก็ไม่ได้กลับไปหาครอบครัวอีกเลย
3. เด็กเร่ร่อนที่ไร้ครอบครัว เป็นเด็กกำพร้า หรือถูกทอดทิ้ง หรือพลัดหลงจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่สามารถติดตามกันได้
4. เด็กเร่ร่อนพร้อมครอบครัว เช่น ครอบครัวที่เป็นกรรมกรก่อสร้าง หรือรับจ้างขนของ หรือ ขอดทาน หาเลี้ยงชีพ ที่อาศัยนอนใต้สะพาน หรือศาลาวัด เป็นต้น

เด็กขอดทาน หมายถึง เด็กที่ยังชีพด้วยการขอดทาน

เด็กเร่ร่อนถาวร หมายถึง การเร่ร่อนถาวรนั้น เด็กเร่ร่อนจะเร่ร่อนตั้งแต่เล็กจนโต จะมีระยะเวลาเร่ร่อนที่นาน บางคนเร่ร่อนเป็นเวลา 10 กว่าปี การเร่ร่อนจะเร่ร่อนไปตามแหล่งต่างๆ ตามสถานที่ต่างๆ ไปเกือบทุกจังหวัด จะอยู่ในที่ต่างๆ ไม่ได้มานานจะเร่ร่อนไปเรื่อยๆ

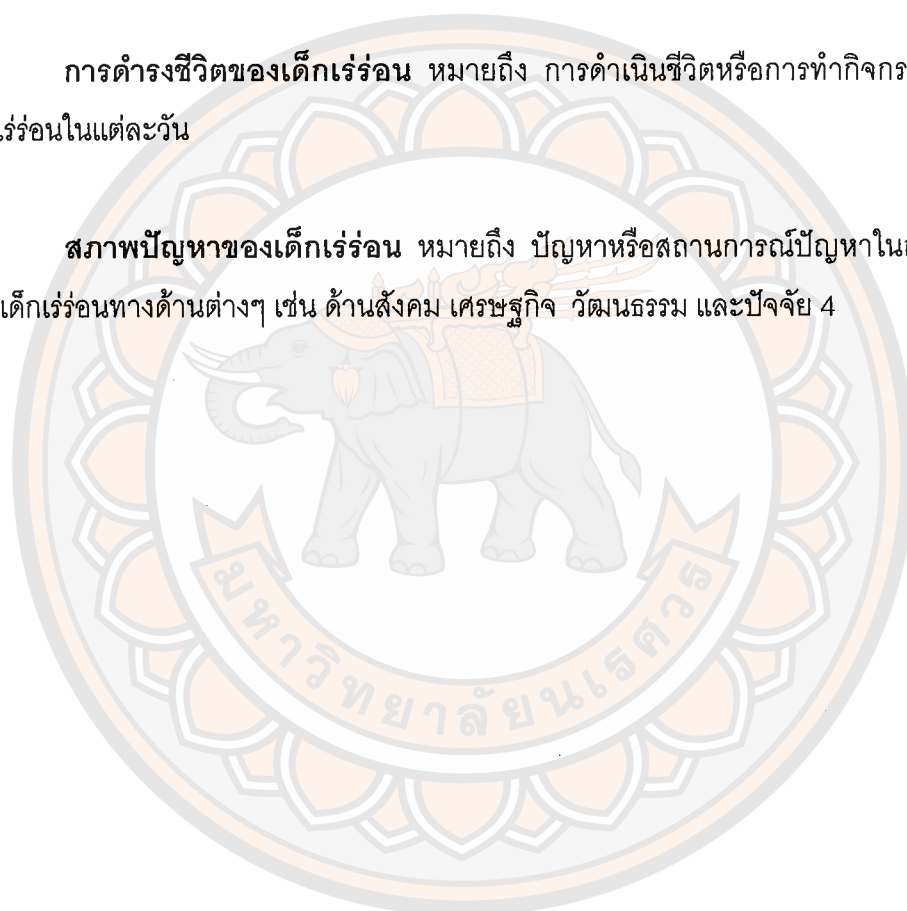
เด็กเร่ร่อนชั่วคราว หมายถึง การออกมาเร่ร่อนชั่วคราวแล้วก็จะกลับบ้านแล้วค่อยออกมาเร่ร่อนใหม่

เด็กถูกทอดทิ้งและกำพร้า หมายถึง เด็กที่ถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพังหรือละเลยต่อเด็กอย่าง ต่อเนื่องหรือรุนแรง อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ การเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอย่างรุนแรง

วิถีชีวิตเด็กเร่ร่อน หมายถึง การดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมต่างๆของเด็กเร่ร่อนในแต่ละวัน

การดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อน หมายถึง การดำเนินชีวิตหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ของเด็กเร่ร่อนในแต่ละวัน

สภาพปัญหาของเด็กเร่ร่อน หมายถึง ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาในการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนทางด้านต่างๆ เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปัจจัย 4

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน

1.1.1 ความหมายของวิถีชีวิต

1.1.2 วิถีชีวิตในแง่ของวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิต

1.1.3 วิถีชีวิตในแง่องค์ประกอบ

1.1.4 ลักษณะของวิถีการดำเนินชีวิต

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีสภาวะไร้กฎเกณฑ์

2.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่

2.3 ทฤษฎีผลักดันและดึงดูด

2.4 ทฤษฎีบรรยากาศภายในบ้าน

2.5 ทฤษฎีความคาดหวังในรายได้

2.6 ทฤษฎีการย้ายถิ่นของลี

2.7 ทฤษฎีระบบ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติความเป็นมา

กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ (2532, หน้า 3) ให้ความหมายไว้ว่า เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัย ค่าไหนนอนนั้น เช่น ตลาด ที่พักผู้โดยสาร วัด สวนสาธารณะ หรือแม้แต่ที่ว่างหน้าร้านค้า ข้างถนน บางคนมีเพียงผ้าพกกายหรือกางเกงเพียงตัวเดียวที่จะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ขณะนอนหลับในยามค่ำคืน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มีทั้งขาดบิดามารดาผู้อุปการะเลี้ยงดูและรวมทั้งที่มีบิดามารดา ญาติพี่น้องอุปการะใน

ครอบครัว แต่ตัวเด็กหนีออกจากบ้านด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ครอบครัวยากจน ครอบครัวแตกแยก เด็กจึงเที่ยวเร่ร่อนดำเนินชีวิตไปตามสถานที่ต่างๆหาอาหารและปัจจัยต่างๆมาเลี้ยงชีพตนเองด้วย การเก็บเศษอาหารและสิ่งของต่างๆ ขอบทานรับจ้างที่ไม่แน่นอน เช่น ล้างจาน ซักผ้า เก็บเศษอาหาร เก็บเศษกระดาษและขวดขายเพื่อยังชีพ

สายสุริ จุติกุลและคณะ (2532, หน้า 20) ให้ความหมายของเด็กเร่ร่อนในแง่ของลักษณะที่อยู่อาศัยและการใช้ชีวิต คือ เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและเร่ร่อนตามถนนหรือสาธารณสถานมีความหมายกว้างคือ

1. เด็กที่มีอาชีพอยู่บนท้องถนน รวมถึงเด็กที่ขายพวงมาลัย ขอบทาน ขายดอกไม้และหนังสือพิมพ์ ตามสี่แยกหรือตามถนนทั่วไป หรืออาจเซ็ดกระจกรถและอื่นๆ เหล่านี้ อาจมีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยก็ได้

2. เด็กที่มีอาชีพอยู่ข้างถนน เด็กเหล่านี้อาจเป็นเด็กขอบทาน เด็กขายหมากฝรั่ง เด็กรับจ้างซัดรองเท้าและอื่นๆ เด็กเหล่านี้อาจมี ครอบครัวหรือไม่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยก็ได้เช่นกัน

3. เด็กที่เร่ร่อนนอนใต้สะพาน ตามตลาด ตามหาดทราย หรือสถานที่ก่อสร้าง หรือใต้ถุนอาคารใหญ่ๆ ที่ไม่มีใครดูแลและเข้มงวด เด็กเหล่านี้อาจมีอาชีพที่แน่นอน หรือไม่มีอาชีพและมักเป็นเด็กที่ไม่มีครอบครัวที่อยู่อาศัยด้วยขณะเร่ร่อน

เด็กทั้ง 3 กลุ่มนี้ บางที่แยกแยะออกจากกันได้เด็ดขาดมิได้ เช่น บางที่เด็กตามข้อ 3 อาจมีอาชีพตามข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ก็ได้

ไกรวุฒิ วัฒนสิน (2536, หน้า 10) ให้ความหมายของคำว่าเด็กเร่ร่อนไว้ดังนี้

1. เด็กที่มีครอบครัวและยังอาศัยอยู่กับครอบครัว แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในและวันอยู่ในท้องถนน เช่น เด็กที่อยู่ในครอบครัวกับชุมชนแออัด มักจะออกมาอยู่บนท้องถนน ขายพวงมาลัย เก็บขยะ ขายหนังสือพิมพ์ เซ็ดกระจกรถ เป็นต้น

2. เด็กเร่ร่อนที่ออกจากบ้านหรือครอบครัว เด็กกลุ่มเหล่านี้ออกจากบ้านทั้งด้วยความสมัครใจหรือถูกแรงผลักดันจากครอบครัว จากสาเหตุต่างๆ เมื่อออกมาแล้วก็ไม่ได้กลับไปหาครอบครัวอีก อาศัยหลับนอนตามที่สาธารณะ ยังชีพด้วยการขอทาน หรือทำงานตามอรัญญาลัย

3. เด็กเร่ร่อนที่ไร้ครอบครัว เป็นเด็กกำพร้า หรือถูกทอดทิ้ง หรือพลัดหลงจากครอบครัว ผู้ปกครองไม่สามารถติดตามได้

4. เด็กเร่ร่อนที่เร่ร่อนตามวิถีชีวิตของครอบครัว เช่น ครอบครัวที่ขายของเร่หรือครอบครัวที่เร่ร่อนมาเก็บขยะ อาศัยตามที่สาธารณะ ใต้สะพาน เป็นต้น

วัลลภ ตั้งคนานุรักษ์ (2531, หน้า 65-66) ให้ความหมายของคำว่าเด็กเร่ร่อนในสังคมไทยไว้ 2 ลักษณะคือ

1. เร่ร่อนตามวิถีชีพของครอบครัว เป็นพวกที่จะเคลื่อนย้ายตามครอบครัวไปตามแหล่งงาน เช่น กรรมกรก่อสร้าง ชาวเรือเร่ เป็นต้น ที่ตระเวนขายแรงงานตามแหล่งก่อสร้างและรับจ้างขนส่งสินค้าล่องไปตามแม่น้ำ ซึ่งวิถีชีพ เช่นนี้เด็กที่เป็นลูกหลานจำต้องติดตามไปด้วย เด็กเร่ร่อนลักษณะนี้จึงเป็นเด็กที่เร่ร่อนเพราะวิถีการดำรงชีพของครอบครัวต้องเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ

2. เร่ร่อนตามวิถีชีพของตน ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ สังคมไทยน่าจะใส่ใจใจอย่างจริงจังและต่อเนื่องมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการออกเร่ร่อนของเด็ก เนื่องจากปัจจัยผลักดันจากครอบครัวที่ไม่เอื้อต่อการดำรงอยู่ ความยากจน ความยากจน ครอบครัวอย่าร้าง แม่เลี้ยง/พ่อเลี้ยง โหดร้าย ด่าทอ ทุบตี เด็กขาดความสุข ขาดความอบอุ่นในครอบครัว กระทั่งต้องหนีออกมาเร่ร่อน

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน

มนุษย์อยู่ในฐานะที่ดำรงอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม จะมีกระบวนการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเพื่อรักษาดุลยภาพกับสิ่งแวดล้อม ทั้งการปรับตัวในเชิงพฤติกรรม และการปรับตัวในระดับจิตสำนึก ซึ่งการปรับตัวอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดแบบแผนความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า วิถีชีวิต (Way of life) (อมรา พงศาพิชญ์. 2534, หน้า 26) มีการประมาณแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตในแง่ต่างๆ ไว้ดังนี้ (ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์. 2542, หน้า 14-17)

1.1.1 ความหมายของวิถีชีวิต

วิถีชีวิตของคนในสังคมหนึ่งๆ เป็นแบบแผนหรือแนวทางพฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกันหรือยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นแบบแผนในการดำรงชีพของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งหรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การพักผ่อน และความสุขที่ตัวเองต้องการและเห็นคุณค่า แบบแผน

ดังกล่าวมีปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคม และพฤติกรรมแต่ละคนในสังคมนั้น คนกลุ่มหนึ่งๆ ย่อมมีวิถีชีวิตเป็นของตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมซึ่งการปรับตัวนี้มีหลายระดับ ทั้งด้านสรีระวิทยา การปรับตัวในเชิงพฤติกรรมและการปรับตัวในจิตสำนึก อีกทั้งด้านของการปรับก็ทั้งการจัดการกับตัวเองและการเข้าไปจัดการกับปัจจัยรอบตัว เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะให้สามารถเผชิญกับแรงกดดันนานาชนิดจากสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น วิถีชีวิตจึงเป็นทั้งวิธีในการดำเนินชีวิต หลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตและเครื่องมือเครื่องใช้วัตถุต่างๆ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและคิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

1.1.2 วิถีชีวิตในแง่ของวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิต

เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีการแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวัน ตอบสนองความต้องการของสังคมและก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม

1.1.3 วิถีชีวิตในแง่องค์ประกอบ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วนคือ (สุนันพิชญา แสนประเสริฐ, 2540, หน้า 20)

1) ส่วนที่เป็นวัตถุ หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งที่เป็นการที่ได้จากธรรมชาติ การสืบทอดมาแต่ยุคก่อนๆ และหรือประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ซึ่งจะเกิดขึ้นมาได้มนุษย์อาศัยความรู้ความสามารถ และมีมือความชำนาญในการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา

2) ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน

2.1 ส่วนที่เป็นระบบความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์หรือเป็นระบบคุณค่า คุณธรรม ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมตลอดจนส่วนที่เป็นผลของความรู้ ลักษณะนิสัย แนวคิดและสติปัญญา

2.2 ส่วนที่เป็นเทคนิควิธีการ วิธีในการดำเนินชีวิตซึ่งหมายรวมถึง วิธีกิน วิธีอยู่ วิธีแต่งกาย วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิธีจรรยาและขนส่ว วิธีอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิธีแสวงหาความสุขทางใจ รวมความว่าเป็นวิธีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตนเองและต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

1.1.4 ลักษณะของวิถีการดำเนินชีวิต

วิถีชีวิตของคนเกิดจากการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันได้ และเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเสมอไม่หยุดนิ่ง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดจากกระบวนการภายในสังคมหรือเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีสภาวะไร้กฎเกณฑ์

สภาวะ Anomie คือ สภาวะไร้กฎเกณฑ์ทางสังคม มีความสับสน ข้อน สับสน วุ่นวาย เต็มไปด้วยความยากจนสมาชิกในสังคมขาดสิ่งยึดเหนี่ยวใจ ไม่เกรงกลัวกฎหมาย สภาวะ Anomie เป็นสาเหตุสำคัญในการประกอบอาชญากรรมของคนในสังคม

2.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่เป็นผลมาจากการนำเอาแนวความคิดทางด้านชีววิทยา มาใช้ โดยอุปมาว่า โครงสร้างของสังคมเป็นเสมือนร่างกายที่ประกอบไปด้วยเซลล์ต่าง ๆ และมองว่า หน้าที่ของสังคมก็คือ การทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยแต่ละส่วนจะช่วยเหลือ และเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบทั้งระบบมี ชีวิตดำรงอยู่ได้

โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton) ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมเป็น 2 ประเภท คือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) หน้าที่ของบางโครงสร้างของสังคมอาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกันคนบางส่วน อาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิดหรืออาจไม่ได้รับ ประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่ม หรือบางส่วนของสังคมได้รับผลเสียจากทำงานของ โครงสร้างของสังคมนั้นก็ได้

อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) มีแนวความคิดว่า หน้าที่ของสังคมคือ ส่วนที่สนับสนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เอ.อาร์ แรดคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliffe-Brown) กับ โบรนิสลาฟ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) ที่มองว่า หน้าที่ทางสังคม เป็นส่วนสนับสนุนให้โครงสร้างสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี

ทาลคอตท์ พาร์สัน (Talcott Parsons) มีแนวความคิดว่า สังคมเป็นระบบหนึ่งที่มีส่วนต่าง ๆ (Part) มีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่คงที่ของแต่ละส่วนจะเป็นปัจจัยทำให้ระบบสังคมเกิดความสมดุลย์ (Equilibrium) ส่วนในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พาร์สันเสนอว่า เกิดจากความสมดุลย์ถูกทำลายลง เพราะองค์ประกอบของสังคมคือ บุคลิกภาพ (Personality) อินทรีย์ (Organism) และวัฒนธรรม (Culture) เกิดความแตกร้าง โดยมีสาเหตุมาจากทั้งสาเหตุภายในระบบสังคม เช่น การเกิดสงคราม การแพร่กระจายของวัฒนธรรม เป็นต้น และสาเหตุจากภายนอกในระบบสังคม ที่เกิดจากความตึงเครียด (Strain) เพราะความสัมพันธ์ของโครงสร้างบางหน่วย (Unit) หรือหลาย ๆ หน่วย ทำงานไม่ประสานกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสาเหตุทำให้ส่วนอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเฉพาะส่วนใดหนึ่งหรืออาจเกิดขึ้นทั้งระบบก็ได้ พาร์สันเน้นความสำคัญของ วัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม คือ ตัวยึดเหนี่ยวให้สังคม

โดยสรุปแล้ว ในกระบวนการแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่ม ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่มีลักษณะดังนี้

- ในการศึกษาและวิเคราะห์สังคมต้องมองว่า สังคมทั้งหมดเป็นระบบหนึ่งที่แต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
- ความสัมพันธ์คือสิ่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล
- ระบบสังคมเป็นการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความสมดุล การปรับความสมดุลของระบบจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน ระบบตามไปด้วยความต่อเนื่องของกระบวนการของข่าวสารจากภายในและภายนอก นอกจากนี้ทฤษฎีระบบยังมองว่าความขัดแย้ง ความตึงเครียด และความไม่สงบสุขภายในสังคมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีระบบก็มีข้อจำกัดในการศึกษาเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากในการวิเคราะห์ตามทฤษฎีระบบเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่อง จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาความสัมพันธ์กับระบบอื่นได้อย่างลึกซึ้ง

2.3 ทฤษฎีผลักดันและดึงดูด

ทฤษฎีหนึ่งที่พยายามอธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า การที่มนุษย์ต้องย้ายจากที่แห่งหนึ่งไปยัง ณ ที่อีกแห่งหนึ่งนั้นก็เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และ / หรือทางด้านสังคม

ปัจจัยต่อไปนี้เป็นปัจจัยใหญ่ ๆ ที่เป็นไปได้ทั้งผลักดันและดึงดูด

- ประชากร (ขนาด ความหนาแน่น ฯลฯ)
- เศรษฐกิจ
- ประเพณี วัฒนธรรม สังคม และความปลอดภัย
- การเมือง
- สาธารณูปโภค
- การคมนาคม และสื่อสาร
- สิ่งแวดล้อม
- อื่น ๆ

ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่นออก (สำหรับประเทศไทย)

- ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
- ความกดดันจากการเพิ่มพลเมือง
- ภาวะดินฟ้าอากาศและการขาดแคลนน้ำ
- ที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- ขนาดที่ถือครองเล็กลง
- การเช่าที่นามีอัตราสูง
- การสงวนป่าไม้
- ความบกพร่องของการตลาด
- การไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมในท้องถิ่นชนบท
- การคมนาคมไม่ดี
- ภัยจากโจรผู้ร้าย

ปัจจัยที่มีส่วนดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นเข้า (สำหรับประเทศไทย)

- การได้รับคำชวนจากญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูง
- ค่าจ้างมีอัตราสูง
- ต้องการเปลี่ยนอาชีพ
- มีนายหน้าหางานให้ทำ ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและอำนวยความสะดวกในด้านอื่น ๆ

- ความต้องการเครื่องอุปโภคที่ดีกว่าในชุมชนของตน
- ความอยากรู้อยากเห็นความเป็นอยู่ในเมืองหลวง

2.4 ทฤษฎีบรรยากาศภายในบ้าน

บรรยากาศภายในบ้านนับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการสั่งสอนของครอบครัวต่อเด็ก เพราะเป็นการถ่ายทอดโดยตรงเด็กจะได้รับการซึมซาบโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นผู้ปกครองควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ให้มีความอบอุ่น เป็นกันเอง ระวังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดย Hurlock (1974) ได้สรุปเรื่องบรรยากาศภายในบ้านที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพไว้ดังนี้

- ถ้าเด็กมาจากบ้านที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ เด็กก็เรียนรู้ที่จะชอบตำหนิผู้อื่น
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่มีบรรยากาศที่มีความเกลียด ความโกรธซึ่งกันและกัน เด็กก็จะเรียนรู้ที่จะทะเลาะกัน
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่มีบรรยากาศที่มีแต่ความหวาดกลัว ก็จะเป็นคนที่หวาดกลัวง่าย
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่ได้รับแต่ความสงสาร สมเพท เวทนา เขาจะมองตนเองแบบน่าสงสาร และมีบุคลิกแบบยอมตาม
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่มีแต่ความอดทน อดกลั้น เขาจะเรียนรู้ที่จะรู้จักอดทน อดกลั้น
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่ให้การส่งเสริม สนับสนุนให้กำลังใจเขาก็จะเรียนรู้ที่จะมีความมั่นใจในตนเอง
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่ให้การยกย่องสรรเสริญ เขาจะเรียนรู้ในการชื่นชม รู้จักคุณค่าของตน
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่เห็นความสำคัญและรู้คุณค่าของเขา เขาก็จะเรียนรู้ที่จะเห็นคุณค่าตนเองและใช้ชีวิตอย่างมีจุดหมาย
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่มีความยุติธรรมเขาก็จะเรียนรู้ที่จะมีความยุติธรรม
- ถ้าเด็กมีความซื่อสัตย์ เขาก็จะเรียนรู้ที่จะมีความซื่อสัตย์
- ถ้าเด็กที่มาจากบ้านที่มีความรัก ความเอาใจใส่ เขาก็จะเรียนรู้ที่จะรักผู้อื่น

ครอบครัวมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมถึงความสัมพันธ์อันเหนียวแน่น ซึ่งความหมายของครอบครัวหรือบ้านที่แท้จริง Hurlock (1974 : 362-365) ให้ความหมายไว้ดังนี้ A house is made of bricks and stones but the home is made of love

alone คำแปล : บ้านสร้างขึ้นลำพังด้วยอิฐและหิน แต่ครอบครัวสร้างด้วยความรัก จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า เป็นสาเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อน การที่เด็กไม่ได้รับความสนใจ เห็นคุณค่า ความสำคัญ ไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่ยอมทำให้เด็กไม่เห็นคุณค่าของตนเอง ปล่อยตัวอย่างไร้คุณค่า เมื่อเด็กไม่ได้รับความรักจากคนอื่นเด็กก็ไม่รู้จักรักใคร ไม่ผูกพันกับครอบครัวทำให้เด็กเกิดการตัดสินใจที่จะออกมาเร่ร่อน

2.5 ทฤษฎีความคาดหวังในรายได้

กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ (2538 : 7) ทฤษฎีของแฮริสและโทคาโร กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นคือ การมีรายได้ในชนบทตกต่ำและความคาดหวังในรายได้สูงขึ้นจากการทานในเมือง การตัดสินใจย้ายถิ่นจะถูกกำหนดโดยความแตกต่างระหว่างรายได้ในเมืองกับชนบท และโอกาสที่จะได้งานทำในเมือง

2.6 ทฤษฎีการย้ายถิ่นของลี

กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ (2538 : 6) ลีได้วิเคราะห์ปัจจัยการย้ายถิ่นอันประกอบด้วย ปัจจัยด้านอุปสรรคที่แทรกอยู่ระหว่างท้องถิ่นต้นทางและปลายทาง และปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งลีให้ความเห็นว่า ในแต่ละพื้นที่จะมีปัจจัยหลายๆประการที่ดึงดูดให้บุคคลย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ด้วย ปัจจัยดึงดูดและผลักดันนี้ บางปัจจัยส่งผลต่อทุกคน เช่น ปัจจัยเกี่ยวกับภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมที่เลวร้าย แต่บางปัจจัยอาจส่งผลต่อทุกคน เช่น การมีโรงงานอุตสาหกรรม อาจมีผลดีต่อบุคคลในวัยแรงงานที่โรงงานต้องการในขณะที่ไม่เป็นผลดีสำหรับเกษตรกรที่ได้รับผลเสียหายจากการมีโรงงานตั้งอยู่

2.7 ทฤษฎีระบบ

ระบบ (system) หมายถึง ผลรวมของหน่วยย่อยซึ่งทำงานเป็นอิสระจากกันแต่มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2523 หน้า 98)

ระบบ (system) คือส่วนรวมทั้งหมดซึ่งประกอบด้วยส่วนย่อยหรือส่งต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันอาจจะเกิดโดยธรรมชาติ เช่น ร่างกายมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยระบบการหายใจ การย่อยอาหาร ฯลฯ โดยแต่ละระบบต่างทำงานของคนแล้วมามีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อให้ร่างกายสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์ออกแบบและสร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีระเบียบแล้วนำส่งเหล่านั้นมารวมกันเพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุไปได้อย่างจุดหมายที่วางไว้ (กิดานันท์ มลิทอง 2543 หน้า

กล่าวโดยสรุประบบคือ การรวบรวมส่วนประกอบต่างๆที่มีความสัมพันธ์กัน ภายในและมีปฏิสัมพันธ์กันโดยส่วนประกอบทั้งหลายนั้นจะร่วมกันทำงานอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิธีระบบหรือวิธีระบบ (systems Approach) ความหมาย กระบวนการที่ทำให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผลลัพธ์ที่กำหนดซึ่งอยู่บนพื้นฐานหลักการ ความต้องการเป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหา เชิงอรรถวิทยา เช่นเดียวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นกระบวนการที่ระบุความต้องการ หรือมีการเลือกปัญหา คำตอบ หรือข้อแก้ไข ปัญหาต่างๆ และได้รับการเลือกจากตัวเลือกและวิธีการต่างๆ และใช้มรรควิธีต่างๆ ซึ่งได้รับการปรับใช้แล้วผลลัพธ์ที่ได้จะต้องมีการประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขตามที่กำหนดต่อส่วนต่างๆ ของระบบ ได้รับการดำเนินการจาสามารถบำบัดความต้องการ หรือความจำเป็นได้สิ้นเชิง Kaumfan(1987) เป็นระบบวิธีการแก้ไขด้วยตนเอง เชิงตรรกวิทยาสำหรับการตัดสินใจที่ใช้ในการออกแบบและพัฒนาสรรพสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นยุทธวิธีของระเบียบวิธีนี้ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์การประกอบกิจ การจำแนกหน้าที่และองค์ประกอบต่างๆ การจัดเวลาการฝึกระบบ และการทดสอบระบบ การติดตั้งและการควบคุมเชิงคุณภาพ ฉลองชัย (2544)

องค์ประกอบของระบบ

จากความหมายของระบบตามที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าการที่จะมีระบบใดระบบหนึ่งขึ้นมาได้จะต้องมีส่วนประกอบหรือสิ่งต่างๆ เป็นตัวป้อนโดยเรียกว่า "ข้อมูล" เพื่อดำเนินงานสัมพันธ์กันเป็น "กระบวนการ" เพื่อให้ได้ "ผลลัพธ์" ออกมาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น ภายในระบบหนึ่งจะสามารถแบ่งองค์ประกอบและหน้าที่ได้ดังนี้

1. ข้อมูล เป็นการตั้งปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา การตั้งวัตถุประสงค์ หรือเป็นการป้อนวัตถุประสงค์ตลอดจนข้อมูลต่างๆ เพื่อการแก้ปัญหานั้น
2. กระบวนการ เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ป้อนเข้ามาเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ผลลัพธ์ เป็นผลผลิตที่ได้ออกมาภายหลังจากการดำเนินงานในขั้นของกระบวนการสิ้นสุดลง รวมถึงการประเมินด้วย

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลป้อนกลับซึ่งเป็นการนำเอาผลลัพธ์ที่ประเมินนั้นมาพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องอะไรบ้าง เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในส่วนต่างๆ นั้นให้สามารถใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

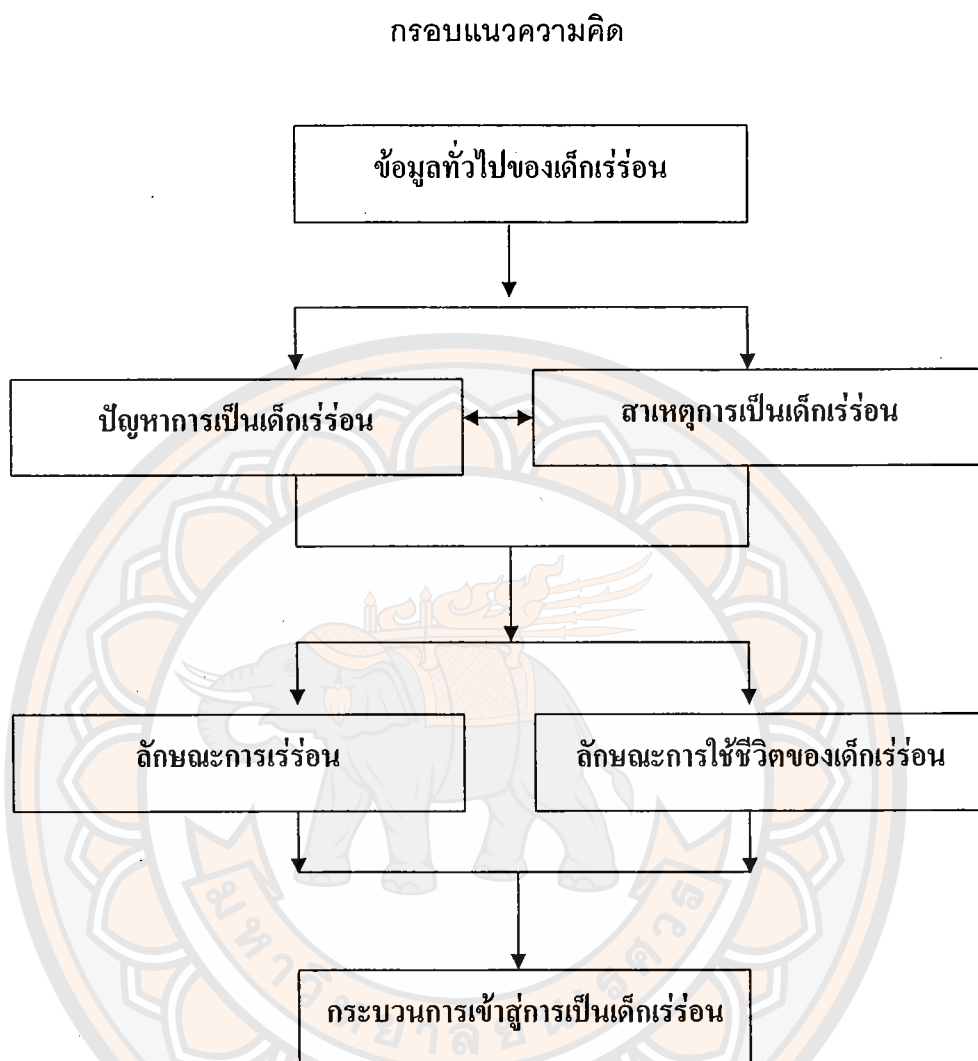
ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

สุนันทา เสียงไทยและคณะ (2531, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เด็กและเยาวชนที่กำลังเร่ร่อนอยู่ในสภารณะจำนวน 128 คน กับอีกกลุ่มหนึ่งที่พักอยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี 47 คน รวมทั้งหมด 175 คนใน 4 ประเด็นใหญ่ๆ คือ สภาพเด็กเร่ร่อน ทั้งก่อนออกจากบ้าน หลังออกจากบ้าน สุขภาพกายและสุขภาพจิตและการมองอนาคตของเด็กว่า ก่อนออกจากบ้านเด็กส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.6) ได้ทะเลาะกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองของตน ซึ่งความขัดแย้งนี้ได้ก่อให้เกิดการเขียนตีถึงขนาดบาดเจ็บ ในระหว่างเร่ร่อน เด็กส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 42.3) รู้สึกคิดถึงพ่อแม่ และคิดว่าครอบครัวของตนเองเป็นครอบครัวที่ไม่มีความสุขและคิดว่าการอยู่นอกบ้านจะทำให้ตนเองและบางคนต้องการศึกษาต่อ แต่ส่วนใหญ่จะมองอนาคตแบบหมดหวัง ในด้านสังคม เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่มองสังคมไปในทางลบ คือ มองว่าตกเป็นเหยื่อของสังคมที่สกปรก หลกแก หลวง แต่เด็กเหล่านี้ยังมีความเชื่อมั่นในกลุ่มเพื่อนสูงมาก

วิสา เบ็ญมะโน (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องครอบครัวที่พึงประสงค์ของเด็กเร่ร่อน พบว่า เด็กเร่ร่อนจาก สถานแรกรับและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ จำนวน 184 คน มีความพึงพอใจ ครอบครัวขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมีสมาชิกพร้อมหน้ากัน และยังคงคาดหวังอีกว่า บิดามารดา ประกอบอาชีพสุจริต มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน สามารถอบรมเลี้ยงดูพวกเขาอย่างเอาใจใส่ เด็กเร่ร่อนคาดหวังสิ่งเหล่านี้มาก เพราะความเป็นจริงเด็กไม่เคยได้รับในสิ่งที่เขาต้องการ ด้วยสาเหตุนี้มีส่วนทำให้เด็กต้องออกเร่ร่อนใช้ชีวิตนอกร้าน สาเหตุที่พบในการศึกษาพบว่า ปัญหา ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ราบรื่น สาเหตุรองลงมา คือ ปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวที่ยากจนได้เป็นแรงผลักดันให้เด็กต้องออกมาทำงานนอกร้านหารายได้เลี้ยงตัวเองและอาจเลี้ยงครอบครัวด้วย

นางลักษณ เทพสวัสดิ์ (2539, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เด็กเร่ร่อนในสังคมไทย เป็นที่เด็กเร่ร่อนตามที่สาธารณะในกรุงเทพ 5 แห่ง สถานีหัวลำโพง สนามหลวง สะพานพุทธสวน จตุจักร วงเวียนใหญ่ รวม 100 คน พบว่า ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90.0 เป็นชายมีอายุระหว่าง 11-15 ปี เป็นเด็กจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบร้อยละ 50.0 รอลงลงมาคือ ภาคกลางและเหนือ ได้ ตะวันออก ตามลำดับ สาเหตุที่ออกมาเร่ร่อน ส่วนใหญ่ถูกแรงผลักดันให้ออกจากบ้าน เพราะพ่อแม่ยากจนไม่มีเงินเลี้ยงดู และต้องการให้เด็กออกมาหางานทำ บุคลิกภาพจะแก่เกินอายุ บางคนมีลักษณะก้าวร้าว และรู้สึกภูมิใจที่หาเงินเลี้ยงตนเองได้ จะมีหัวหน้ากลุ่มที่เป็นเด็กเร่ร่อนมาก่อนคอยดูแลเด็กๆ จะนับถือรุ่นพี่เป็นอย่างมากเพราะสามารถพึ่งพาได้ ส่วนความต้องการของเด็กคือ อยากรประกอบอาชีพ มีงานทำรอลงไปก็ต้องการที่จะศึกษาต่อ และส่วนน้อยที่ไม่มีเป้าหมายในอนาคต สาเหตุที่ออกมาเร่ร่อนคือ ต้องการหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว ร้อยละ 39.31 ครอบครัวแตกแยกร้อยละ 18.21 หารายได้เพื่อเลี้ยงดูตัวเอง ร้อยละ 17.34 ถูกทุบตีทารุณจากครอบครัว ร้อยละ 5.20 สถานที่พักขณะเร่ร่อนส่วนใหญ่จะเป็นห้องเช่า เชิงพักที่สร้างขึ้นเอง หรือบริเวณที่สาธารณะต่างๆ ปัญหาขณะเร่ร่อนที่พบมากที่สุดคือ ถูกกลั่นแกล้งรังแก มีความเสื่อมโทรม ทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต แต่ผู้ศึกษาพบว่า เด็กเร่ร่อน ต้องการที่จะเป็นคนดี ไม่ต้องการสร้างปัญหาและภาระให้กับสังคม

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาอธิบายงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย” เป็นการศึกษาที่มีแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

✕ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่เด็กเร่ร่อน

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กเร่ร่อน
2. กำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย
3. ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
4. สร้างเครื่องมือสำหรับงานวิจัย
5. นำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
6. วิเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปและรายงานผลการวิจัย ✕

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สลาย จ.เชียงราย” มีหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ด้านพื้นที่

- เลือกศึกษาเฉพาะบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สลาย จ.เชียงราย

ด้านประชากร

- เด็กเร่ร่อนบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สลาย จ.เชียงรายจำนวน 35

คน

✕ กลุ่มตัวอย่าง

เด็กเร่ร่อนบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สลาย จ.เชียงรายจำนวน 4 คน
โดยแบ่งเป็นเพศชายจำนวน 2 คน และเพศหญิงจำนวน 2 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างเด็กเร่ร่อนบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย แบบเจาะจงซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตามคุณลักษณะซึ่งจะมีลักษณะ ดังนี้

- เด็กเร่ร่อนที่อาศัยอยู่บริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า
- เด็กเร่ร่อนที่ดำรงชีพด้วยการขอทาน
- เพศชาย 2 คน มีอายุ 5 ปีขึ้นไป
- เพศหญิง 2 คน มีอายุ 5 – 12 ปี ✕

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเด็กขอทาน โดยเน้นประเด็นศึกษาที่ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยวิธีการหลายประเภทที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามดังนี้

✕ 1. การสังเกต (Observation)

การสังเกตเป็นเทคนิควิธีการหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งต้องใช้ตัวบุคคลมาทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของกลุ่มที่ทำการศึกษาวิจัย หรือสังเกตในสิ่งที่ทำการศึกษาวิจัยด้วยการใช้ตาและหูเป็นเครื่องมือสำคัญในการเฝ้าติดตามดูพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เมื่อได้พฤติกรรมที่สังเกตได้แล้วจึงใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลต่อไป ✕

การสังเกตที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การสังเกตโดยเข้าไปมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าไปทำตนเป็นส่วนหนึ่งของเด็กเร่ร่อน โดยการเข้าร่วมทำงานกับมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อน ซึ่งเป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปอยู่ร่วมในกลุ่มในสถานการณ์ที่ถูกสังเกต โดยผู้สังเกตเป็นสมาชิกผู้หนึ่งของกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกับผู้ถูกสังเกต

2. การสังเกตโดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสังเกตเด็กเร่ร่อนตามสถานที่ที่เด็กเร่ร่อนได้อาศัยอยู่และจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กได้จัดให้แก่เด็กเร่ร่อน โดยไม่มีการพูดคุย เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตอยู่ภายนอกสถานการณ์ หรือกิจกรรมที่กำลังสังเกต ผู้สังเกตกระทำตนเองเป็นบุคคลภายนอก โดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ ซึ่งจะใช้การสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว หรือไม่รู้ตัวก็ได้

✎ 2. การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และแบบ บันทึกลง คำนิยม อุดมการณ์ ทศนคติ และการเรียนรู้จากการสนทนาตามประเด็นที่ผู้ศึกษาเตรียมได้ ไว้ เช่นสาเหตุที่ออกมาเร่ร่อน การใช้ชีวิตในช่วงการเป็นเด็กเร่ร่อน ✎

- การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยถึงสภาพโดยทั่วไปเกี่ยวกับ การใช้ชีวิต สภาพความเป็นอยู่ของเด็กเร่ร่อน

- การสัมภาษณ์แบบทางการ เป็นการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยมีจุดสนใจเกี่ยวกับ การใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน รวมถึงเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้เด็กเร่ร่อนกลับเข้ามาใช้ชีวิตปกติในสังคม

สำหรับการศึกษานี้ ใช้การสังเกตทั้งแบบเข้าไปมีส่วนร่วม และแบบไม่เข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลทุกรายละเอียดหลายๆ แบบ เพื่อประโยชน์การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สถานการณ์ต่างๆ ของรูปแบบและการดำเนินงานของผู้วิจัย เพื่อให้ได้มูลที่เป็นจริงมากที่สุดเพื่อ สามารถเสนอเป็นแนวนโยบายในเชิงปฏิบัติต่อไป

✎ 3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- กล้องถ่ายรูป
- สมุดบันทึก ✎

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตั้งแต่การเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย เกิดความไว้วางใจและเต็มใจให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่ผู้วิจัยมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

1. การสังเกต เพื่อให้เข้าถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของเด็กของเด็กเร่ร่อนทั้งอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสังเกตไว้ดังนี้

- กระบวนการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กเร่ร่อน
- พฤติกรรม ค่านิยมของเด็กเร่ร่อน

ในระยะแรกที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ การสังเกตวิธีการที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการทำวิจัย โดยผู้วิจัยได้มีการทำงานร่วมกับกลุ่มมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก ที่ทำงานช่วยเหลือกลุ่มเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ อยู่แล้ว ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการลงพื้นที่ร่วมกับองค์กรเพื่อทำกิจกรรมร่วมกับเด็กเร่ร่อน ทำให้ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จัดขึ้นให้กับเด็กเร่ร่อน จากการทำงาน

และการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นทำให้ผู้วิจัยสามารถทำการสังเกตกระบวนการใช้ชีวิตของเด็กในแต่ละวัน การใช้ชีวิตประจำวันของเด็ก พฤติกรรมต่างๆ ที่พวกเขาปฏิบัติอยู่ที่เป็นกระบวนการสืบเนื่องกันที่มีขั้นตอนและต่อเนื่อง ในที่นี้ได้แก่ การรวมกลุ่ม การเลือกคบเพื่อน การใช้ชีวิตรูปแบบอื่นๆ เช่น กิจกรรมในยามว่าง ซึ่งสังเกตจากกิจกรรม จะชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์และวิถีการดำเนินชีวิตของเด็กกลุ่มนี้ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ควบคู่ไปกับการสังเกต ซึ่งผู้วิจัยได้พูดคุยถึงสภาพทั่วไป โดยไม่ได้กำหนดประเด็นที่ชัดเจนในการสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยกันในระหว่างที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต ในระหว่างที่ผู้วิจัยร่วมทำงานกับมูลนิธิอาสาพัฒนา ผู้วิจัยได้ขอให้นักสัมภาษณ์เล่าถึงชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่เด็กเท่าที่เขายังพอจำความได้ จนถึงปัจจุบันนี้ เพื่อได้ทราบถึงปัจจัยที่มีต่อผลการเข้ามาเป็นเด็กเร่ร่อน ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวในปัจจุบันของเด็ก โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นั้นจำเป็นต้องมีการจดบันทึกข้อมูล ซึ่งเป็นศึกษาครั้งนี้จะอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการเลือกวิธีการจดบันทึกบันทึก เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ไม่สามารถนำเทปบันทึกเสียงมาช่วยในขณะทำการสัมภาษณ์ได้ เนื่องจากเด็กจะรู้สึกเกร็งและไม่พึงพอใจที่จะให้บันทึกข้อมูลของเขา โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ตามคำถามการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ปัญหาและสาเหตุที่ทำให้ต้องออกจากบ้านแล้วต้องกลายมาเป็นเด็กเร่ร่อนอยู่ที่ ด่านชายแดนไทย-พม่า คืออะไร

ตอนที่ 1 การใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนในช่วงที่ยังอยู่ที่บ้าน หรือการใช้ชีวิตก่อนที่ จะออกมาเป็นเด็กขอทาน เพื่อทราบสาเหตุที่ทำให้เด็กออกมาจากบ้าน

ตอนที่ 2 ความรู้สึกและทัศนคติต่อ

- พ่อ / แม่

- ครอบครัว / บ้าน

2. การใช้ชีวิตในช่วงที่เป็นเด็กเร่ร่อนนั้น มีวิถีชีวิตในแต่ละวันอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 1 การใช้ชีวิตในช่วงที่เป็นเด็กเร่ร่อน เพื่อทราบถึงการดำรงชีวิต วัฒนธรรมในขณะที่เป็นเด็กเร่ร่อน

- อาหารการกิน

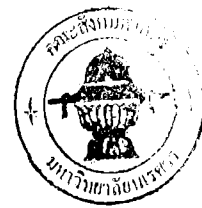
- ที่พักอาศัย

- การครองชีพ / การใช้จ่าย

- การเที่ยว / การพักผ่อน
- กิจกรรมยามว่าง
- การศึกษา
- กลุ่มเพื่อน
- ยาเสพติด / การพนัน
- ปัญหาในการดำเนินชีวิต
- สังคมโดยทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึก ที่รวบรวมได้จากภาคสนาม โดยการเก็บ
สาระสำคัญ
2. นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต
การสัมภาษณ์ ถอดจากการจัดบันทึกและจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
3. วิเคราะห์และอภิปรายผลโดยวิธีการบรรยายเชิงสรุปเชิงวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่อง “กระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย” ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

วัตถุประสงค์ 2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝั่งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ผลการวิเคราะห์จากการศึกษาในการนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง “การศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย” ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อตามกรณีศึกษา ไว้ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1

ชื่อ ด.ญ.จางาเอ เบียเซ่ อายุ 9 ปี ชนเผ่า อาข่า

1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

ประวัติส่วนตัว

จางาเอเป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้องทั้งสิ้น 6 คนของบิดามารดา จากการสอบถามประวัติจางาเอ พบว่า บิดาของจางาเอได้ติดฝิ่นอยู่ที่ประเทศพม่า มารดาจึงอพยพเข้ามาขอทานใน อ.แม่สาย จ.เชียงราย โดยเร่ร่อนไปเรื่อยๆ จึงทำให้ไม่มีที่อยู่ถาวรที่แน่ชัด จางาเอเคยได้รับการช่วยเหลือจากทางมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กในการให้ความช่วยเหลือในการส่ง จางาเอไปยังบ้านพักเด็กของมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กที่ อ.เชียงแสน แต่อยู่ได้ไม่ถึง 1 สัปดาห์ เนื่องจากแม่ของจางาเอได้ไปนำตัวกลับมาเพื่อนำมาขอทานเหมือนเดิม ปัญหาที่พบในช่วงที่ออกมาเร่ร่อน จะเป็น

ปัญหาการขัดแย้งกันเองภายในกลุ่มของเด็กขอทานเอง เช่น เวลาที่มีคนให้เงินมาแล้วไปแบ่งกันเอง เด็กบางคนก็ไม่ยอมแบ่งให้กับเพื่อน ลักษณะรูปร่างของจ๊ากาเอจะมีขนาดรูปร่างเล็กกว่าวัย ผิวสีดําแดง สภาพร่างกายโดยทั่วไปตํ่ามมสั้น ไม่พบบาดแผลหรือแผลพุพองตามผิวหนัง อุปนิสัยโดยส่วนตัวชอบทำตามเพื่อนเนื่องจากต้องการให้เพื่อนพอใจและสิ่งที่จ๊ากาเอรู้สึกว่าเป็นปมด้อยที่สำคัญของตนคือ การเป็นขอทาน จ๊ากาเอนั้นไม่ได้เรียนหนังสือและจะมีอาการหายใจขัดไอแห้งคล้ายมีเสมหะเป็นระยะๆ จ๊ากาเอติดสารเสพติดโดยการดมกาว

ประวัติครอบครัว

พ่อแม่ของจ๊ากาเออย่าร้างกัน เนื่องจากพ่อติดฝิ่น แม่จึงมีครอบครัวใหม่ ครอบครัวมีฐานะยากจน บรรยากาศภายในบ้านจึงดูเหมือนขาดความเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ต่างคนต่างอยู่ ถูกทอดทิ้ง ความรู้สึกของจ๊ากาเอที่มีต่อบิดามีลักษณะเห็นห่างไม่ค่อยค่อยคิดถึงบิดา บิดายังมีชีวิตอยู่ฝั่งพม่าและความรู้สึกของจ๊ากาเอที่มีต่อมารดา ไม่ค่อยผูกพันกับมารดา ลักษณะการเลี้ยงดู จะถูกแม่ลงโทษ ทุบตี เมื่อขอทานแล้วไม่ได้เงินมา

2. ปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

2.1 สาเหตุมาจากครอบครัวและผู้ปกครอง

- ครอบครัวแตกแยก
- พ่อแม่อย่าร้างกัน
- แม่ทำร้าย ทุบตี

2.2 สาเหตุจากอุปนิสัยเฉพาะตัวเด็ก

- ชอบเที่ยวเตร่

2.3 สาเหตุจากสภาพแวดล้อมและสังคม

- การอพยพย้ายถิ่นซึ่งได้อพยพมากับแม่ เข้ามาบริเวณด้านชายแดนไทย-พม่า

อ.แม่สายเข้ามาขอทาน

2.4 สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ

- ครอบครัวมีฐานะยากจน

3. ลักษณะของการเร่ร่อน

จางาเอเริ่มใช้ชีวิตเร่ร่อนตั้งแต่อายุประมาณ 8 ปี รวมระยะเวลาที่ออกจากบ้านนานเกือบ 1 ปี โดยขณะเร่ร่อนยังชีพด้วยการขอทานบริเวณหน้าด่านชายแดนไทย-พม่า ได้เงินวันละ 100-200 บาท เงินที่ได้มาส่วนใหญ่แม่จะเอาไปซื้อบุหรี่มาสูบ

ลักษณะการเร่ร่อน : เร่ร่อนตามครอบครัว

4. ลักษณะของการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

4.1 การนอน

แหล่งที่อาศัยหลับนอน จะเป็นที่พักอาศัยใหญ่ๆ หรือแม้แต่บริเวณวัดดอยเวา และหน้า 7 หน้าร้านค้า โดยการเข้านอนและตื่นนอนนั้น จะเข้านอนประมาณเวลาห้าทุ่มถึงตีสอง คือหลังจากช่วงที่เด็กเหล่านี้ออกหารายได้ใน การขอทาน และตื่นนอนเวลา แปดโมงถึงสิบโมง เพราะจะเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวมีจำนวนเยอะ

4.2 การกิน

ลักษณะกิน จะกินแบบอดมื้อกินมื้อ การกินอาหารในแต่ละมือนั้นจะไม่ตรงตามเวลาแล้วแต่ว่าจะมีเงินซื้ออาหารหรือไม่ โดยการหาอาหารจะเก็บเศษอาหารตามขยะกิน และตามศาลพระภูมิ

4.3 การใช้จ่าย

การซื้อสิ่งเสพติดจะมีการใช้จ่ายส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการซื้อกาวเป็นอันดับแรก และแม่เอาไปซื้อบุหรี่ ถือว่าเป็นการใช้จ่ายหลัก เพราะเวลาที่จางาเอมีเงินจะคิดแต่จะต้องซื้อกาวเพื่อมาดมการส่วนในการใช้จ่ายในซื้ออาหาร ไม่ค่อยได้ซื้อเป็นประจำเพราะในบางครั้งก็เก็บเศษขยะ ไม่ก็ศาลพระภูมิ หรือแม้แต่มีคนให้มา

4.4 กิจกรรมยามว่าง

การเสพสิ่งเสพติด เช่นการดมกาว เพราะราคาถูก เสพตลอดเวลาถ้ามีเงินได้ก็จะไปซื้อกาวมาดม

กรณีศึกษาที่ 2

ชื่อ ด.ช. อาเบียฮา อายุ 11 ปี ชนเผ่า อาข่า

1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

ประวัติส่วนตัว

อาเบียฮาเป็นบุตรคนเดียวของบิดามารดา มีน้องต่างบิดาเป็นน้องชาย 2 คน และน้องสาว 1 คน จากการสอบถามประวัติอาเบียฮา พบว่า ตั้งใจจะออกมาเร่ร่อนและยังไม่มีความคิดที่จะกลับบ้าน ก่อนหน้านี้เคยกลับบ้านแต่ถูกพ่อตีอีกถึงออกมาแล้วคิดจะกลับไปอีก ลักษณะรูปร่างของอาเบียฮา เป็นคนตัวเล็กกว่าวัย ผิวสีดําแดง สภาพร่างกายทั่วไปดีดมสัน เกเรียน ตัดเล็บมือสั้น แข็งแรงดีไม่พบปัญหาโรคติดต่อ อุบัติสัยส่วนตัวเป็นคนติดเพื่อน เมื่ออยู่กับเพื่อนจะกล้าทำสิ่งต่างๆ โดยไม่ลังเล เพราะต้องการให้เพื่อนพอใจตน ไม่ชอบเรียนหนังสือ อาเบียฮาติดตามเสพติด เช่นหนูหริ้และการดื่มสุรา อาเบียฮามีประวัติในการลักทรัพย์

ประวัติครอบครัว

เนื่องจากอาเบียฮาไม่ได้เจอบิดานานมากแล้ว จึงทำให้ไม่สามารถจำประวัติบิดาได้ มารดามีสามีใหม่พร้อมทั้งให้กำเนิดลูกอีกสามคน ทำให้อาเบียฮา รู้สึกว่าไม่ได้รับการสนใจ ความรักจากแม่และพ่อเลี้ยง บรรยายกายภายในบ้านที่เห็นประจำคือ พ่อเลี้ยงและแม่ทะเลาะกันเป็นประจำ พ่อเลี้ยงมักจะระบายอารมณ์ ดี เตะ อย่างรุนแรงเวลาที่อาเบียฮาทำข้าวของเสียหายหรือไม่ถูกใจพ่อเลี้ยงและพี่น้องในบ้านทะเลาะ ตีกันบ่อย ความรู้สึกของอาเบียฮาที่มีต่อบิดาซึ่งอาเบียฮาได้บอกว่าจะไม่มีความรักและความรู้สึกที่มีต่อมารดาทำให้รู้สึกแม่ไม่รัก ลักษณะการเลี้ยงดู ทูบ ดี เตะ อย่างรุนแรง

2. ปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

2.1 สาเหตุมาจากครอบครัวและผู้ปกครอง

- บิดาลงโทษ ทูบ ดี อย่างรุนแรง หากทำผิดหรือทำไม่ถูกใจ

2.2 สาเหตุจากอุปนิสัยเฉพาะตัวเด็ก

- อายากมีอิสระ

2.3 สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ

- ครอบครัวมีฐานะยากจน

3. ลักษณะของการเร่ร่อน

เริ่มใช้ชีวิตเร่ร่อนตั้งแต่อายุประมาณ 9 ปี รวมระยะเวลาที่ออกจากบ้านนานเกือบ 2 ปี โดยขณะเร่ร่อนยังชีพด้วยการขอทานบริเวณหน้าด่านชายแดนไทย-พม่า ได้เงินวันละ 100-250 บาท อาชีพเสียดิบโตจากครอบครัวที่แตกแยก จึงมีนิสัยชอบออกเร่ร่อน ขอทาน หนีออกจากบ้านบ่อยครั้ง

ลักษณะการเร่ร่อน : เร่ร่อนชั่วคราว

4. ลักษณะของการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

4.1 การนอน

แหล่งที่อาศัยหลับนอน จะเป็นบริเวณวัดดอยเวา โดยการเข้านอนประมาณเวลาเที่ยงคืนถึงตีสอง คือหลังจากช่วงที่เด็กเหล่านี้ออกหารายได้ในการขอทาน และตื่นนอนเวลาบ่ายโมง

4.2 การกิน

ลักษณะการกิน จะมีการกินอาหารแบบรวมกลุ่มกันกิน เมื่อเวลาใครมีเงินก็จะเป็นซื้ออาหารมาให้เพื่อนในกลุ่มกิน การกินอาหารในแต่ละมือนั้นจะมีการกินอาหารบ่อยและกินได้ตลอดทั้งวัน การหาอาหารโดยการขอและหาซื้อเอง

4.3 การใช้จ่าย

การซื้อสิ่งเสพติดจะมีการใช้จ่ายในการซื้อบุหรี่และสุรา การใช้จ่ายในซื้ออาหารจะซื้อมากินกันรวมกลุ่มกันกิน

4.4 กิจกรรมยามว่าง

การเสพสิ่งเสพติด เช่น การสูบบุหรี่และการดื่มเหล้า

กรณีศึกษาที่ 3

ชื่อ ด.ช. บุญโยธา อายุ 10 ปี ชนเผ่า อาข่า

1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

ประวัติส่วนตัว

บุญโยธาเป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้องทั้งสิ้น 4 คนของบิดามารดาเดียวกัน จากการสอบถามประวัติ บุญโยธาพบว่า โตขึ้นมาในครอบครัวที่แตกแยก บุญโยธาอาศัยอยู่กับบิดามาตั้งแต่เล็ก เนื่องจากพ่อแม่หย่าร้างกันขณะที่บุญโยธาอายุได้ 4 ขวบต่อมาพ่อได้มีแม่เลี้ยง ซึ่งประกอบอาชีพ ปลูกผัก ทั่วไป ลักษณะรูปร่างของบุญโยธาเด็ก จะตัวเล็กกว่าวัย ผิวสีดําแดง ไม่สามารถอยู่นิ่งนาน ผุดลุกผุดนั่งเป็นระยะๆ การพูดสื่อสารรู้เรื่องในช่วงต้นๆ เมื่อสัมผัสภาษณีไปเรื่อยมีอาการพูดวกวนจับใจความไม่ได้ สภาพร่างกายโดยทั่วไป ตัดผมสั้น เป็นแผลที่แขนซ้าย เนื่องจากโดนรั้วรดหนามเกี่ยว อุบัติภัยโดยส่วนตัวจะติดเพื่อน เพื่อนมีความสำคัญแก่ชีวิต ไม่อยากกลับบ้าน บุญโยธาจะติดสารเสพติด เช่นกาวและบุหรี่

ประวัติครอบครัว

บิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีฐานะยากจน ชอบดื่มสุราเป็นประจำ เล่นการพนัน บรรยายอากาศภายในบ้านจึงไม่มีความอบอุ่น ความรู้สึกของบุญโยธาที่มีต่อบิดาคือ รักพ่อ แต่พ่อดูเป็นบางครั้ง ความรู้สึกที่มีต่อมารดา นั้นบุญโยธาเสียใจที่แม่ทิ้งไป ลักษณะการเลี้ยงดู ดูด่าว่ากล่าว

2. ปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

2.1 สาเหตุมาจากครอบครัวและผู้ปกครอง

- ครอบครัวไม่อบอุ่น/แตกแยก

2.2 สาเหตุจากอุปนิสัยเฉพาะตัวเด็ก

- อยากมีอิสระ
- อยากรู้/อยากลอง

2.3 สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ

- ครอบครัวมีฐานะยากจน

3. ลักษณะของการเร่ร่อน

เริ่มใช้ชีวิตเร่ร่อนตั้งแต่อายุประมาณ 7 ปี รวมระยะเวลาที่ออกจากบ้านนานเกือบ 3 ปี โดยขณะเร่ร่อนยังชีพด้วยการขอทานบริเวณหน้าด่านชายแดนไทย-พม่า ได้เงินวันละ 100-150 บาท เงินส่วนใหญ่ บุญโย่า จะเอาไปซื้อข้าวและบุหรี นอกเหนือจากนั้นก็นำไปซื้ออาหาร

ลักษณะการเร่ร่อน : เร่ร่อนชั่วคราว

4. ลักษณะของการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

4.1 การนอน

แหล่งที่อาศัยหลับนอน จะเป็นบริเวณวัดดอยเวา โดยการเข้านอนและตื่นนอน ประมาณเวลาเที่ยงคืนถึงตีหนึ่ง คือขอทาน และตื่นนอนเวลาแปดโมง

4.2 การกิน

ลักษณะกิน จะกินกันเป็นกลุ่มและแย่งกันกินมูมมาม การกินอาหารในแต่ละมื้อ ไม่ค่อยตรงตามเวลา และการหาอาหารโดยการขอตามตลาดสดและเก็บขยะ

4.3 การใช้จ่าย

การซื้อสิ่งเสพติด จะมีการใช้จ่ายในการซื้อข้าวและบุหรี ส่วนการใช้จ่ายในซื้ออาหาร ไม่ค่อยได้ซื้อเป็นประจำ

4.4 กิจกรรมยามว่าง

การเสพสิ่งเสพติด : การดมกาวสูบบุหรี

กรณีศึกษาที่ 4

ชื่อ ด.ญ. ลูจี อายุ 12 ปี ชนเผ่า อาข่า

1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

ประวัติส่วนตัว

ลูจีเป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้องทั้งสิ้น 2 คนของบิดามารดาเดียวกัน มีน้องต่างบิดาเป็นน้องชาย 1 คน และน้องสาว 1 คน จากการสอบถามประวัติลูจี พบว่า ครอบครัวใหม่ของแม่มีฐานะยากจน ทำให้เวลาส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนกับการทำมาหากิน จึงไม่ค่อยให้ความสนใจ

ดูแล ลักษณะรูปร่างของลูจี จะเป็นคนตัวเล็กกว่าวัย ผิวสีดํา สภาพร่างกายทั่วไป ตัดผมสั้น
อุปนิสัยโดยส่วนตัวจะเป็นคนที่ไม่ชอบพูดถึงพ่อและติดเพื่อน

ประวัติครอบครัว

บรรยากาศภายในบ้าน นั้นพ่อเลี้ยงชอบดื่มสุราเป็นประจำ ถ้าคนในครอบครัว
ทำผิด หรือทำไม่ถูกใจพ่อเลี้ยงจะตี เตะอย่างรุนแรง คนในบ้านด่าทอกันทุกวัน ทะเลาะตีกันบ่อย
ความรู้สึกของลูจีที่มีต่อบิดา นั้นรู้สึกว่าเป็นบิดาไม่รักและความรู้สึกของลูจีที่มีต่อมารดา รู้สึกขาดความ
รักจากแม่ ลักษณะการเลี้ยงดู พ่อเลี้ยงตี เตะ อย่างรุนแรง

2. ปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

2.1 สาเหตุมาจากครอบครัวและผู้ปกครอง

- ครอบครัวไม่แตกแยก
- พ่อเลี้ยงชอบตีอย่างรุนแรง
- ถูกทอดทิ้ง

2.2 สาเหตุจากอุปนิสัยเฉพาะตัวเด็ก

- อายากมีอิสระ
- อายากรู้/อยากลอง

2.3 สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ

- ครอบครัวมีฐานะยากจน

3. ลักษณะของการเร่ร่อน

เริ่มใช้ชีวิตเร่ร่อนตั้งแต่อายุประมาณ 10 ปี รวมระยะเวลาที่ออกจากบ้านนานเกือบ 2 ปี
โดยขณะเร่ร่อนยังชีพด้วยการขอทานบริเวณหน้าด่านชายแดนไทย-พม่า ได้เงินวันละ 100-200
บาทและการเก็บขวดขาย ได้เงินวันละ 50-70 บาท เงินที่ได้มาส่วนใหญ่จะเอาเงินไปกินข้าว

ลักษณะการเร่ร่อน : เร่ร่อนชั่วคราว

4. ลักษณะของการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

4.1 การนอน

แหล่งที่อาศัยหลับนอน จะเป็นหน้า หน้า seven eleven โดยการเข้านอนและตื่นนอน จะมีการเข้านอนประมาณเวลาเที่ยงคืน คือขอทาน และตื่นนอนเวลาแปดโมง

4.2 การกิน

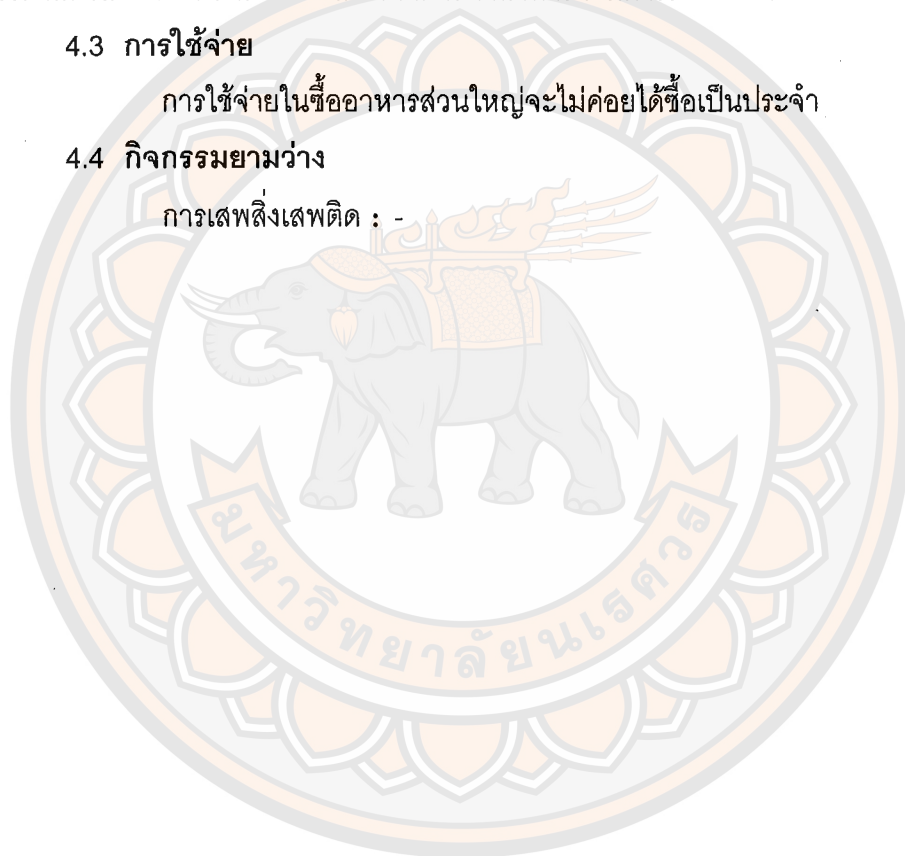
ลักษณะกิน จะกินแบบอดมื้อกินมื้อ การกินอาหารในแต่ละมื้อ จะไม่ค่อยตรงตามเวลาแล้วแต่ว่าจะมีเงินซื้อหรือไม่ โดยการหาอาหารจะมีการเก็บขยะและหาซื้อกินเอง

4.3 การใช้จ่าย

การใช้จ่ายในซื้ออาหารส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ซื้อเป็นประจำ

4.4 กิจกรรมยามว่าง

การเสพสิ่งเสพติด : -

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพาน
ฝั่งไทย ตำบลชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

จากผลการวิจัยสามารถระบุปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อน ได้ตาม
ตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน	กรณีศึกษา ที่ 1	กรณีศึกษา ที่ 2	กรณีศึกษา ที่ 3	กรณีศึกษา ที่ 4
1. ประวัติส่วนตัว				
1.1 ปัญหาที่พบในช่วงที่ออกมาเร่ร่อน				
- การขัดแย้งกันเองภายในกลุ่ม	✓			
1.2 ลักษณะเด็ก				
- รูปร่างเล็กกว่าวัย	✓	✓	✓	✓
- ผิวสีดําแดง	✓	✓	✓	✓
1.3 สภาพร่างกายเด็ก				
- ผอมสั่น	✓	✓	✓	✓
- บาดแผลตามร่างกาย			✓	
1.4 อุปนิสัย				
- ติดเพื่อน	✓	✓	✓	✓
1.5 การเรียนหนังสือ				
1.6 การเจ็บป่วย	✓			
1.7 สารเสพติด				
- การดมกาว	✓		✓	
- การดื่มเหล้า		✓		
- การสูบบุหรี่		✓	✓	

ตาราง 2 แสดงปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน

ปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน	กรณี ศึกษา ที่ 1	กรณี ศึกษา ที่ 2	กรณี ศึกษา ที่ 3	กรณี ศึกษา ที่ 4
1. สาเหตุมาจากครอบครัวและผู้ปกครอง				
- ครอบครัวแตกแยก/พ่อแม่หย่าร้างกัน	✓		✓	✓
- ปัญหาเศรษฐกิจ/ครอบครัวยากจน	✓	✓	✓	✓
- ผู้ปกครองทำร้าย	✓	✓		✓
- ถูกอดทิ้ง				✓
2. สาเหตุจากอุปนิสัยเฉพาะตัวเด็ก				
- ชอบเที่ยวเตร่	✓			
- อายามีอิสระ		✓	✓	✓
- อายากรู้/อยากลอง			✓	✓
3. สาเหตุจากสภาพแวดล้อมและสังคม				
- การอพยพย้ายถิ่น	✓			
4. ความรู้สึกและทัศนคติ				
4.1 ครอบครัว/บ้าน				
- ขาดความเอาใจใส่	✓	✓		✓
- ไม่มีความอบอุ่น	✓		✓	
4.2 ผู้ปกครอง				
- ไม่ค่อยผูกพัน	✓	✓		✓

จากตารางดังกล่าวสรุปได้ว่า

ปัญหาส่วนใหญ่มาจากปัญหาครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการหย่าร้างของพ่อแม่ การใช้ความรุนแรง การทะเลาะกัน ฯลฯ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ต่างสร้างความกดดันให้เด็ก ดึงความสนใจของพ่อแม่ไปจากตัวเด็ก ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่นเด็กจึงต้องออกมาเร่ร่อน เพื่อให้พ้นจากสภาพความอึดอัดดังกล่าว จึงต้องยอมรับว่าปัญหาครอบครัวเป็นปัญหาที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อนปัญหาหนึ่งปัญหาครอบครัวเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อนมากที่สุด และเด็กถูกทารุณ

กรรมจากครอบครัว ต้องออกมาเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้จะมีรายได้เฉพาะวันที่ออกมาหารายได้เท่านั้น เด็กส่วนใหญ่เมื่อได้เงินมาก็จะเอาไปใช้จ่ายเงินในการซื้อสารเสพติด ได้แก่ กาว บุหรี่ เหล้า เป็นต้น

ปัญหาจากตัวเด็กเองอยากรู้ อยากเห็น และอยากลอง ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการหาประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆ รวมทั้งต้องการมีกลุ่ม มีพวกพ้อง เพราะการมีพวกพ้องเป็นวิถีให้เด็กได้รับตอบสนองความต้องการหลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่นใจ การได้รับการยกย่อง ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตน จึงเป็นผลให้เด็กเลือกใช้ชีวิตอยู่นอกบ้านกับเพื่อนมากกว่าอยู่กับพ่อแม่และรู้สึกว่าถูกบังคับให้ทำสิ่งต่างๆตามความต้องการของพ่อแม่

วัตถุประสงค์ 2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานผิงไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ตาราง 3 แสดงกระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน

กระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	กรณีศึกษาที่ 4
1. ลักษณะการเร่ร่อน				
- เร่ร่อนชั่วคราว		✓	✓	✓
- เร่ร่อนตามครอบครัว	✓			
2. ลักษณะของการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน				
2.1 การนอน				
- หน้า seven eleven	✓			✓
- วัดดอยเวา	✓	✓	✓	
- ที่พักอาศัยบริเวณใหญ่ๆ	✓			
2.2 การกิน				
2.2.1 ลักษณะการกิน				
- แบบอดมื้อกินมื้อ	✓			✓
- การกินแบบรวมกลุ่ม		✓	✓	
2.2.2 การกินอาหารในแต่ละมื้อ				
- ไม่ค่อยตรงตามเวลา	✓		✓	✓
- การกินอาหารบ่อยครั้ง		✓		

กระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน	กรณี ศึกษา ที่ 1	กรณี ศึกษา ที่ 2	กรณี ศึกษา ที่ 3	กรณี ศึกษา ที่ 4
2.3 การหาอาหาร				
- ตามศาลพระภูมิ	✓			
- เก็บเศษอาหารตามขยะ	✓		✓	✓
- หาซื้อเอง		✓		✓
- การขอ		✓	✓	
2.4 การใช้จ่าย				
2.4.1 การซื้อสิ่งเสพติด				
- บุหรี่		✓	✓	
- เหล้า		✓		
- กาว	✓		✓	
2.4.2 การใช้จ่ายในการซื้ออาหาร				
2.5 กิจกรรมยามว่าง				
2.5.1 การเสพสิ่งเสพติด				
- การสูบบุหรี่		✓	✓	
- การดื่มเหล้า				
- การดมกาว	✓	✓	✓	

จากตารางดังกล่าวสรุปได้ว่า

ลักษณะวัฒนธรรมคล้ายๆกัน คือ นอนตื่นเช้า เมื่อตื่นแล้วก็จะเสพสารเสพติด หรือไม่ก็จะไปขทาน จากนั้นก็จะกินอาหาร แล้วช่วงที่ว่างๆ ก็จะนอนต่อ จะมีเพียงรายเดียวที่ตื่นสายๆ เด็กเหล่านี้ บางวันก็ได้นอน บางวันก็ไม่ได้นอน ในเรื่องของการหารกรกิน โดยเด็กบางราย จะกินอาหารแบบอดมื้อกินมื้อ และไม่ค่อยตรงตามเวลา จะซื้อกินเองก็ต่อเมื่อ ตนมมีเงินมาก แต่เมื่อมีเงินน้อยก็สามารถกินของราคาถูกๆได้ หรือ ถ้าบางครั้งเด็กไม่มีเงินติดกระเป๋าเลย เด็กจะใช้วิธีขอเงินจากเพื่อนหรือคนที่รู้จักมาซื้ออาหารกิน ถึงแม้เด็กได้เงินจากการขทานเพียงไม่มาก แต่เด็กยังคงใช้ชีวิตเร่ร่อนตามเดิม อยู่อาศัยแบบเดิม แต่งกายแบบเดิม ทั้งๆที่เด็กเหล่านี้ น่าจะกลับภูมิลำเนาเดิม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน หรือ การแต่งกาย แต่จากการศึกษาพบว่า เด็กหมดเงินไปกับ สารเสพติด

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “กระบวนการเข้าสู่การเป็นเด็กเร่ร่อน: กรณีศึกษาเฉพาะเด็กขอทานบริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย” โดย วัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย
2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยวิธีภาคศึกษาภาคสนาม ได้สอบถามและสัมภาษณ์ เด็กเร่ร่อนบริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า จากนั้นได้นำข้อมูลมาแจกแจงและวิเคราะห์ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ และประเด็นปัญหาตาม วัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการเป็นเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝังไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย จากผลการวิจัยพบว่าเด็กที่ตัดสินใจออกมาเร่ร่อนมีสาเหตุดังนี้

1.1 สาเหตุมาจากครอบครัวและผู้ปกครอง ได้แก่

- ขาดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีสภาพครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง บางครอบครัวพ่อแม่แต่งงานใหม่ มีพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง บางครอบครัวมีการทะเลาะวิวาทเป็นประจำ บางครอบครัวพ่อตาย หรือแม่ตาย หรือตายทั้งคู่ ไม่มีความอบอุ่นในครอบครัว
- สภาพเศรษฐกิจในครอบครัวไม่ดี ครอบครัวมีฐานะยากจน หรืออยู่ในภาวะการตกงาน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ต้องกู้ยืมยืมสิน ขายทรัพย์สินสมบัติที่ทำกิน รวมทั้งขายลูกของตน

- ค่านิยมในการเลี้ยงดูเด็กไม่ถูกต้อง พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูบุตรธิดา มีค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเลี้ยงดูแบบเข้มงวด มีการลงโทษดูค่าทุบตี โดยไม่มีเหตุผล บางกรณี พ่อแม่ ผู้ปกครองปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ บางครอบครัวเลี้ยงดูไม่เหมาะสมกับวัย

- พ่อ แม่ อายุยังน้อย ขาดวุฒิภาวะในการเป็นครอบครัว ไม่มีความรู้ และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กทำให้เด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควรทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ รวมทั้งการให้การศึกษาอบรมที่เหมาะสม

- พ่อแม่มีทัศนคติไม่ดีต่อลูก ซึ่งอาจเกิดจากการไม่พร้อมที่จะมีเด็ก แต่พลัดหลังมีลูกขึ้นโดยไม่ตั้งใจ จึงมีทัศนคติไม่ชอบ เกือบดั่ง เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตจึงมักทอดทิ้ง หรือทุบตีทำร้าย ไม่เอาใจใส่

1.2 สาเหตุจากสภาพแวดล้อมและสังคม ได้แก่

- การอพยพย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เนื่องจากความลำบากยากแค้นในชนบท ไม่สามารถประกอบอาชีพในชนบทได้จึงต้องแสวงหางานอื่นทำในเมือง

- สภาพสังคมเมืองที่มีสถานเริงรมย์ แหล่งท่องเที่ยว สถานอบายมุขต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งยั่วยักทำให้เด็กอยากทดลองอยากเข้าไปใกล้ อยากเข้าไปใช้บริการเช่นเดียวกับผู้ใหญ่หรือเป็นแหล่งที่เด็กสามารถเข้าไปหารายได้

- สภาพที่อยู่อาศัย อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม และแหล่งที่มีอบายมุข ใช้ชีวิตอย่างไม่ระบียบแบบแผนที่มีค่านิยมที่ผิดๆ ทำให้เด็กซึมซับสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเข้ามาโดยไม่รู้ตัว และกระทำผิดโดยไม่ได้ตั้งใจ

1.3 สาเหตุมาจากตัวเด็กเอง

- เด็กเป็นวัยที่พร้อมจะได้รับการอบรมสั่งสอนไปในทิศทางต่างๆ ตามที่ผู้ใหญ่ในสังคมประพฤติปฏิบัติจึงทำให้เด็กมีโอกาส มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้โดยง่ายและกลายเป็นเด็กด้อยโอกาสในอนาคต

- เด็กเป็นวัยที่อยากเรียนรู้ ทดลอง และทำตามอย่างที่ได้ตนเองได้พบเห็นหรือถูกล่อลวง บังคับข่มขู่ก็ดี หากเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่เหมาะสมก็มีโอกาสกลายเป็นเด็กด้อยโอกาสได้

- เด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่ มีจิตใจอ่อนแอ ขาดความรัก ความอบอุ่น เก็บกด มีอาการทางประสาทและเอาแต่ใจตนเอง จนดูเหมือนเป็นคนที่รักอิสระเสรี แต่สภาพลักษณะเช่นนี้ เอื้อให้เด็กกลายเป็นเด็กด้อยโอกาสได้มาก

"อิสระ" เป็นคำที่เด็กมักเอ่ยเสมอๆ เราพบว่าความหมายเหล่านี้ในความคิดของเด็กกว้างกว่าความหมายในความคิดผู้ใหญ่บางคน อิสระในความคิดของเด็กนั้น หมายความว่า ต้องไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อจำกัดใดๆ เลย ต้องไม่มีผู้คอยกล่าวว่า ไม่มีผู้คอยคุม สามารถทำอะไรได้ทุกอย่างโดยแทบไม่เห็นว่าการขอขงการกระทำนั้นๆอยู่ที่ไหน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความพอใจของเด็กเท่านั้น

1.4 สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ

เด็กที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมดเป็นเด็กที่มาจากบ้นดอยซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าอาข่า และส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ความยากจนของครอบครัวส่งผลให้เด็กไม่ได้รับสวัสดิการตามที่ต้องการอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน การศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ด้วยเหตุนี้ ทำให้เด็กต้องดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการด้วยตนเอง โดยทางเลือกคือ การออกจากบ้านมาเร่ร่อน เพื่อทำอาชีพเลี้ยงตัวเอง และในบางรายพ่อแม่ของเด็กเอง คือ ผู้ที่ส่งให้เด็กออกมาประกอบอาชีพเพื่อนำรายได้ไปเลี้ยงครอบครัว ซึ่งนั่นเองคือ จุดเริ่มต้นให้เด็กออกมาเร่ร่อน

วัตถุประสงค์ 2. เพื่อศึกษากระบวนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน บริเวณสะพานฝั้งไทย ด้านชายแดนไทย-พม่า อ.แม่สาย จ.เชียงราย จากการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนบริเวณด้านชายแดนไทย-พม่า มีการดำเนินชีวิตในแต่ละวันดังนี้

การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน

พบว่ามีลักษณะคล้ายๆกัน คือ นอนตื่นเช้า เมื่อตื่นแล้วก็เสพยาเสพติดหรือไม่ก็จะไปขอลาน จากนั้นก็จะกินอาหาร แล้วช่วงที่ว่างๆ ก็จะนอนต่อ จะมีเพียงรายเดียวที่ตื่นสายๆ เด็กเหล่านี้ บางวันก็ได้นอน บางวันก็ไม่ได้นอน พอตกเย็นก็จะเดินขอลานต่อ วิถีชีวิตของเด็ก จะเปลี่ยนแปลงไปบ้างเมื่อมีนักท่องเที่ยว นั่นก็คือเด็กขอลานกลุ่มนี้จะยึดอาชีพโดยการขอเงินตามแถวบริเวณหน้าด่านชายแดนไทย-พม่า เด็กต้องตื่นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว เพราะแล่งที่เด็กขอลานเป็นแล่งท่องเที่ยว จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเยอะ

วัฒนธรรมการกินอยู่

อาหารการกิน เรื่องอาหารการกินนี้จากการศึกษาเรื่องความแตกต่างเรื่องของการกิน โดยเด็กบางรายจะกินอาหารแบบอดมื้อกินมื้อ และไม่ค่อยตรงตามเวลา จะซื้อกินเองก็ต่อเมื่อตนมีเงินมาก แต่เมื่อมีเงินน้อยก็สามารถกินของราคาถูกลงได้ หรือ ถ้าบางครั้งเด็กไม่มีเงินติดกระเป๋าเลย เด็กจะใช้วิธีขอเงินจากเพื่อนหรือคนที่รู้จักมาซื้ออาหารกิน

สถานที่ที่พักอาศัย เด็กเร่ร่อนไม่ได้ให้ความสำคัญกับที่พักอาศัยเลย เนื่องจากสามารถอยู่ที่ไหนก็ได้ เด็กบางคนพูดได้เต็มปากว่า หน้า seven eleven คือบ้านของผม เด็กเร่ร่อนแทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับอุปกรณ์เครื่องนอนเลย เด็กสามารถล้มตัวลงนอนได้ทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นที่นอนจะมีที่นอน หรือ ผ้าห่ม ไร้ไม่ บางครั้งเด็กจะใช้ศูนย์สร้างเด็กโอกาสเด็กเป็นที่นอนในตอนกลางวัน และไปทำงานในตอนกลางคืน

การใช้จ่ายเงิน

ถึงแม้เด็กได้เงินจากการขทานเพียงไม่มาก แต่เด็กยังคงใช้ชีวิตเร่ร่อนตามเดิม อยู่อาศัยแบบเดิม แต่งกายแบบเดิม ทั้งๆที่เด็กเหล่านี้น่าจะกลับภูมิลำเนาเดิม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน หรือ การแต่งกาย แต่จากการศึกษาพบว่า เด็กหมดเงินไปกับ สารเสพติด เด็กไม่รู้จักการเก็บเงินเพราะเด็กคิดแค่ว่าวันนี้ วันพรุ่งนี้ก็ได้ อีก เพราะเขาคิดว่าอย่างไรเขาก็ได้เงินจากการขทานอยู่เรื่อยๆ ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องเก็บเงินไว้วันนั้นเอง

สารเสพติดและการพนัน

สารเสพติด เด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์การใช้ยาเสพติด ทั้งกาว ยาบ้า กัญชา หรือ แม้กระทั่ง เฮโรอีน มาก่อนที่จะทำอาชีพนี้ ทั้งโดยเพื่อนชักชวน และ ความอยากลองของตนเอง ทั้งๆที่เด็กทราบถึงผลร้ายของสารเสพติดเป็นอย่างดี และเมื่อได้ทำอาชีพนี้ เด็กทุกคนพึ่งพายาเสพติด ซึ่งตามคำบอกเล่าของเด็ก ใช้สารเสพติดเพื่อเหตุผลหลักคือ

- ให้ลืมความอายต่อการขายบริการทางเพศ
- กระตุ้นความรู้สึกทางเพศระหว่างการร่วมเพศ
- ให้ลืมปัญหาต่างๆในชีวิตของตน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

เด็กเร่ร่อนเป็นชีวิตที่ด้อยโอกาสในทุกเรื่องๆ ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาชีวิต ไม่ว่าจะเป็นจากครอบครัว ชุมชน และสังคม ครอบครัวของเด็กส่วนใหญ่ล่มสลายหรือแตกแยกออกไป ปัญหาความยากจนเลยต้อง อพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองที่เป็นแหล่งดึงดูดรายได้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีผลักดันและดึงดูด ที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดการย้ายถิ่น โดยมีการย้ายจากที่แห่งหนึ่งไปยัง ณ ที่อีกแห่งหนึ่งนั้นก็เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และ / หรือทางด้านสังคม จึงทำให้เด็กรู้สึกไม่ดีต่างนาๆ เด็กรู้สึกว่าตัวเองไม่ผูกพันกับครอบครัวมากนัก เด็กคิดว่าตัวเองเป็นส่วนเกินของครอบครัว บางรายที่ทะเลาะกับแม่ รู้สึกว่าแม่ไม่รัก บางรายคิดว่าตัวเองไม่มีความสำคัญอะไรต่อครอบครัวเลย ไม่ว่าจะหายไปอย่างไร ก็ไม่มีใครคิดที่จะตามหาเด็กไม่มีความคิดกลับไปสู่ครอบครัวเลย เพราะเด็กคิดว่าการอยู่นอกบ้านสามารถตอบสนองความต้องการของตนได้มากกว่าและความรู้สึกการอยู่กับเพื่อนนั้น รู้สึกอบอุ่นมากกว่าการอยู่กับครอบครัวที่ล่มสลาย จึงมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีสภาวะไร้กฎเกณฑ์ ที่มีความสลับซับซ้อน สับสนวุ่นวาย เต็มไปด้วยความยากจนสมาชิกในสังคมขาดสิ่งยึดเหนี่ยวใจ ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวไร้อนาคต ขาดความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว ขาดโอกาสทางการศึกษา ต้องดำรงชีวิตให้อยู่รอดด้วยตนเองจึงมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของ นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2539, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง เด็กเร่ร่อนในสังคมไทยเป็นที่เด็กเร่ร่อนตามทีสาธารณณะในกรุงเทพ 5 แห่ง ที่มีสอดคล้องกันไนให้เด็กออกมาหางานทำ บุคลิกภาพจะแกร่งเกินอายุ บางคนมีลักษณะก้าวร้าว และรู้สึกภูมิใจที่หาเงินเลี้ยงตนเองได้ จะมีหัวหน้ากลุ่มที่เป็นเด็กเร่ร่อนมาก่อนคอยดูแลเด็กๆ ความเสี่ยงต่อพฤติกรรมในทางลบทั้งต่อตนเองและสังคม เริ่มตั้งแต่เด็กเร่ร่อนจะไม่สนใจสภาพร่างกายของตนเองนอนที่ไหนก็ได้ไม่ว่าจะเป็น ทีสาธารณณะ หน้า seven eleven หากินในแหล่งชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว ด้วยการขอทานหรือแม้แต่การขโมยของใน seven eleven ประการสำคัญคือเพื่อนกลุ่มนี้เด็กจะให้ความสนิทสนม พุดคุยมากกว่า มีอะไรจะแบ่งปันกัน ไม่ว่าจะเป็นเงินหรืออาหารและจะอาศัย กิน อยู่ หลับนอนด้วยกัน มีความสัมพันธ์กันไนเชิงลึก ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเพื่อนไนกลุ่มนี้ของเด็กจะมีอาชีพที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเด็กเหล่านี้จะไม่มีความรังเกียจกัน การที่เด็กเร่ร่อนยังอยู่ในวัยที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น เด็กจึงหาออกโดยการมั่วสุมเสพสิ่งเสพติด (ดมกาว) ตลอดจนตกเป็นเครื่องมือของมิชฉาชีพ ของสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตเมือง เด็กส่วนใหญ่มักบอกว่าตนเฉยชากับสังคม เพราะตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพังและสังคมไม่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรกับตัวเอง แต่ไนบางรายก็บอกว่ารู้สึกสะเทือนใจบ้างเวลาที่ถูกรอบข้างดูถูกเหยียดหยาม ทังวาวจา ที่เรียกพวกตนว่า เด็กเร่ร่อน เด็กจรจัด และทังทาง

ร่างกาย โดยการทำกริยาท่าทาง แสดงความรังเกียจ ดูถูก แสดงพฤติกรรมโต้ตอบ ด้วยการใช้คำพูดหรือคำคำที่หยาบคายต่างๆ รวมถึงการทำพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การกระแทกสิ่งของ การตะโกนด่า

ดังนั้นเด็กเร่ร่อนเหล่านี้จะกลายเป็นวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงทั้งในด้านการศึกษาระบบการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาซื้อวัตถุและบริการจะเป็นลักษณะการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและจะเป็นผู้สืบทอดความเป็นชาติในอนาคต ดังนั้นเด็กทุกคนจึงสมควรที่จะได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบของบุคคลและสังคม ในการพัฒนาเด็กจะต้องคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานของเด็กเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเด็กนั้นจะเป็นผู้ด้อยโอกาสในลักษณะใดก็ตาม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรจัดให้มีบ้านพักฉุกเฉินในพื้นที่ที่มีความรุนแรงของปัญหา เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะวิกฤติ
2. รัฐควรมีสวัสดิการทั้งของรัฐและเอกชนสำหรับเด็กเร่ร่อนเหล่านี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กควรฟื้นฟูเด็กเร่ร่อนในการให้คำปรึกษาแก่เด็กอย่างประจำและต่อเนื่อง
2. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรลดขั้นตอนในการให้บริการแก่เด็กเร่ร่อนเพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนบริเวณไนท์บาร์ซ่า จ.เชียงใหม่
2. ควรศึกษาปัญหาในการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนบริเวณไนท์บาร์ซ่า จ.เชียงใหม่

บรรณานุกรม

- ไตรรัตน์ ฟ้าปกาสิต.(2543).วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพมหานคร
กรณีศึกษาบริเวณสถานีรถไฟกรุงเทพฯ (หัวลำโพง).วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา
มหาบัณฑิต,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายสุรี จุติกุล.(2540). เด็กเร่ร่อนในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลและการวิจัยเพื่อเด็ก
มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก.
- นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์.(2539).เด็กเร่ร่อนในสังคมไทย.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
คณะสังคมศาสตร์.
- วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์.(2535). เด็กที่ถูกลืมในสังคมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์.(2540).เด็กเร่ร่อน ปัญหาและทางออก. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
พระปกเกล้า.
- สมพงษ์ จิตระดับ.(2540).วัฒนธรรมเด็กเร่ร่อนในท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ด้าน
สุทธาการพิมพ์.
- ไกรวุฒิ วัฒนสิน.(2536). การศึกษาเครือข่ายทางสังคมของเด็กเร่ร่อน. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- อังคนุรักษ์ แกรรกกระโทก.(2546).สภาพชีวิตของเด็กในครอบครัวเร่ร่อนในเขต
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: รายงานวิจัยชุดโครงการ การพัฒนาระบบ
สวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.